C. D. PARIANO

DOBROGEA

ŞI

DOBROGENII

TIPOGRAFIA „OVIDIU" H. VURLIS, CONSTANŢA
1905

C. D. PARIANO

DOBROGEA

ŞI

DOBROGENII

TIPOGRAFIA „OVIDIU" H. VURLIS, CONSTANŢA
1905

DOBROGEA ŞI DOBROGENII

In potriva acordăreĭ drepturilor politice s'aŭ produs sumă de argumente, unele maĭ neîntemeiate de cît altele.

La toate cele exprimate pe faţă şi pornite dintr'o sinceră iubire de neam şi de ţară vom da toată atenţiunea cuvenită.

Dar, afară de acestea, s'aŭ mai înaintat rapoarte şi memoriĭ confidenţiale contra acordăreĭ drepturilor, de un caracter cu totul poliţienesc, care scornesc tot felul de cusururĭ populaţiuneĭ şi proorocesc tot soiul de primejdiĭ pentru Stat.

De acestea nu ne vom ocupa.

Spre a risipi, dar, orĭ ce cunoştinţe greşite, asupra stăreĭ actuale a Dobrogeĭ, voiŭ complecta, pe cît posibil îmĭ este, datele şi ştiinţele ce pot interesa, necruţînd nimic şi nepărtinind pe nimenĭ, pentru ca această lucrare să fie oglinda realităţeĭ.

PARTEA I

Suprafaţa teritorială. Intinderea totală a Dobrogeĭ este de 15.623 km. p.

Judeţul Constanţa numără 6.910, iar Tulcea 8.713.

Diviziunea administrativă. Districtul Constanţa este împărţit în 5 plăşĭ, iar Tulcea în 4, avînd amîndouă un total de 141 comune cu 293.119 suflete, care se descompun astfel pe origină şi judeţe:

ORIGINA	Judeţul Constanţa	Judeţul Tulcea	Dobrogea
Romînĭ	93.806	51.422	145.228
Turcĭ	7.245	3.351	10.596
Tătarĭ	23.208	2.160	25.368
Bulgarĭ	12.245	29.633	41.978
Ruşĭ	502	15.282	15.784
Lipovenĭ	1.601	13.734	15.335
Grecĭ	5.198	4.721	9.919
Găgăuţĭ	—	3.758	3.758
Germanĭ	4.110	4.110	8.220
Ţiganĭ	3.352	1.865	5.217
Evreĭ	1.557	2.827	4.384
Armenĭ	1.978	973	2.951
Italienĭ	480	1.207	1.507
Alte naţionalităţĭ .	1.534	1.536	2.884
Total . . .	150.906	136.213	293.119

Relieful general. Partea cea maĭ mare din întinderea Jud. Tulcea, este o continuitate de munţĭ şi dealurĭ, unele împădurite şi altele pĭetroase, foarte pitoreştĭ, a căror văĭ adîncĭ şi fertile sînt traversate de cîte-va rîuleţe.

El conţine şi multe bălţĭ pline de peştĭ, împreună cu delta Dunăreĭ.

Judeţul Constanţa este şi el o continuitate de dealurĭ maĭ micĭ, coline şi ondulaţiĭ plăcute, priincioase agricultureĭ şi creştereĭ de vite.

De regretat, însă, este lipsa totală de orĭ ce pădurĭ în patru din cincĭ plăşĭ ale acestuĭ judeţ, precum şi de orĭ ce ape curgătoare.

Pentru trebuinţele domestice, locuitoriĭ se slujesc în această regiune numaĭ cu apă din puţurĭ, care este calcaroasă şi adîncă, în plasa Mangalia de 50—70 metri.

Clima, temperatura, ploĭ şi zăpadă. Şi aci ca şi în ţară, primă-vară nu maĭ există, în schimb, însă, toamna se prelungeşte uneorĭ pînă în mijlocul erneĭ.

Vara căldurile în miljociŭ pe şase anĭ din urmă aŭ fost de $+21^{0}2$, iar frigul nu scoboară în general maĭ jos de $-8^{0}.9$.

Via rezistă bine neîngropată iarna. Grîul

nicĭ el nu degeră, dacă este înscăunat de toamnă. Schimbările brusce de temperatură sînt foarte frecventate și prejudiciabile vegetațiuneĭ. Zilelor frumoase de primă-vară, care activează vegetațiunea, urmează adesea dimineți recĭ de iarnă, care fac mult răŭ plantelor.

Vîntul dominant este acel de Nord-Est. Umezeala luĭ face bine vegetațieĭ. El curăță atmosfera, dar gonește nouriĭ.

Dobrogea fiind aproape înconjurată de două ape marĭ (Dunărea și Marea) și neadăpostită de nicăerĭ, este maĭ tot-d'a-una bîntuită de vînturĭ, une-orĭ foarte violente, dar din toate numaĭ cel de la apus pricinuește pagube agricultureĭ, cînd el suflă la epoca formațiuneĭ bobuluĭ la cereale.

Ploile în mijlociŭ pe șase anĭ din urmă aŭ fost de 32 mlm. 8.

Acele din Aprilie sînt rarĭ. Adesea vezĭ trecînd lunile Iunie, Iulie și August, fără să cadă nicĭ o picătură de ploaĭe. Deși, însă, cantitatea de apă care cade aci este maĭ mică de cît dincolo, în țară, totușĭ calitatea esceptională hidrometrică a climatuluĭ și a pămîntuluĭ din Dobrogea atenuiază în mare parte aceasta, așa în cît adesea secete persistente nu omoară vegetația.

Negurĭ sînt adesea. Cînd ele vin vara, dimineaţa orĭ seara, răcoresc atmosfera, dar pe timpul înfloritreĭ cerealelor strică mult recoltele.

Zăpadă cade puţină şi se topeşte repede. Grindină şi mai puţină.

Solul şi subsolul. După analizele D-lor profesorĭ Corneliŭ Roman şi regretatul V. Cîrnu-Munteanu, consemnate în uvrajul intitulat: *Le sol arable de la Roumanie,* solul arabil al Dobrogei, se compune din acea parte a *diluviumuluĭ* romîn numit *loess,* care atinge adesea zecĭ de metri de grosime.

Acest loess, zic D-lor, acoperă cea maĭ mare suprafaţă a ţăreĭ şi constitue solul arabil al cîmpiilor noastre, din cultura cărora ţara trage cel maĭ important venit al săŭ. Marea adîncime a loessuluĭ în Romînia constitue cea maĭ preţioasă calitate pentru cultura agricolă.

Din analizele făcute de staţiunea noastră agronomică resultă că: solul Jud. Tulcea, conţine, în compoziţiunea sa mecanică, 0.40‰ de materiĭ organice, iar subsolul 0.56‰. Jud. Tulcea decĭ ar veni al 8-lea ca bogăţie or-

ganică în scara a 272 de analize făcute solurilor din Romînia.

In compozițiunea luĭ chimică, solul din Tulcea conține: 0.208% potasă, al 8-lea dar din 23 de județe analisate, în privința azotuluĭ cu 0.183%, el vine al 12-lea, iar în acea a aciduluĭ phosphoric cu 0,093%, el vine al 13-lea.

Dacă se ține cont de constatările științificeștĭ, cum că un sol este bogat atuncĭ cînd conține maĭ mult de 0.40% potasă, 0.25% acid phosphoric și 0.25% azot, în stare ușoară de absorbit, rezultă că: solul Jud. Tulcea (căcĭ Constanța nu a fost analizat) departe de a fi sărac cum i-a mers numele, din contră, el stă în fruntea celor maĭ multe din județele din țară.

Drumurĭ, căĭ ferate, debușeurĭ și comerț. Șosele naționale sînt două: Tulcea-Constanța 123 km. (dintre carĭ 100 km. eraŭ făcute de Turcĭ) și Tulcea-Măcin-Ghecet 69 km.

Șosea județiană nu este nicĭ una.

Șosele vicinale aveam 322 km. în Tulcea, la 1904, și 244 km. în Constanța, la 1903.

Viabilitatea unora este bună. Cea de la Constanța-Mangalia este împĭetruită cu tibișir.

Multe sînt compuse din petece neîncepute orĭ nesfîrşite şi maĭ toate prezintă rampe prea marĭ.

Impărţind suma totală de 572 km. de şosele ce s'aŭ făcut pe toată întinderea Dobrogeĭ, în 27 de anĭ de la încorporarea eĭ, ne dă cîte 21 de km. de şosea pe an.

Prefăcînd apoĭ în banĭ tot capitalul anual de zile de prestaţie ale ambelor judeţe, valoarea lor este de leĭ 727.745 la care adunîndu-se plata personaluluĭ technic, ca la 165.000 leĭ, *avem suma totală ce cheltueşte judeţele anual pentru şosele 892.745 leĭ.*

Dările de seamă ale Prefecturilor spun că: Tulcea pe cel din urmă an, 1904, afară de reparaţia făcută la 7.225 m. şosea, a maĭ făcut 5.941 m. de terasemente, din care a acoperit cu piatră 3.625 m. Cu alte cuvinte, toată lucrarea *dintr'un an s'a redus la darea în circulaţie efectivă a 3.625 m. de şosea.*

Judeţul Constanţa, şi el, în anul 1902, a dat 19.642 m. de şosea în circulaţie, care adăogate la cele 3.625 m. din Tulcea, ne daŭ suma totală pentru ambele judeţe de 23 km. şi 267 m., *cea ce revine la cîte 38.500 leĭ costul unuĭ kilometru de şosea.*

Iată activitatea şi gospodăria ce se face

în Dobrogea şi pentru care provincia plăteşte 892.745 leĭ!

Din această sumă pe kilometru de şosea, s'aŭ făcut şi podurĭ, prin taşeronĭ, rîdicaţĭ la rangul de antreprenorĭ, orĭ în regie, însă numaĭ unul din ele, construit în cea maĭ izolată parte a judeţuluĭ, *a costat 96.000 leĭ*, pentru că în deviz se prevede piatră tare, a se aduce de la depărtărĭ marĭ, pe cînd ea s'a adus moale din împrejurimĭ şi de prin cimitirele musulmane şi pentru că devizul maĭ prevedea materialurĭ de dimensiunĭ marĭ, pe cînd s'aŭ întrebuinţat dimensiunĭ maĭ micĭ.

In faţa acestor cifre, care vorbesc de la sine, nu maĭ am de adăogat de cît că în cele cîte-va zile cît am fost prefect curgeaŭ plîngerile locuitorilor cum că: *„s'aŭ luat banĭ pentru chitanţe de lucru în natură“*.

Căĭ ferate nu există de cît linia turcească Constanţa-Cernavoda 62 km., apoĭ şi aceea in mare parte este vecĭnic în nevoe de a fi reparată şi desnămeţită.

Gările eĭ sînt în cea maĭ mare parte asvîrlite pe cîmpurĭ, departe de oraşe şi sate şi fără nicĭ un fel de adăposturĭ pentru mărfurĭ. Cerealele se grămădesc în cantităţĭ

enorme afară, în stive, expuse lunĭ întregĭ intemperiilor, pînă să se poată transporta la destinaţie.

Construcţiunea uneĭ noĭ liniĭ, care să lege Tulcea cu Constanţa şi Mangalia este de o nevoe strigătoare, atît pentru transportul repede al armateĭ în caz de trebuinţă, cît şi pentru satisfacerea intereselor agricole şi comerciale.

Printr'aceasta nouă linie ferată valoarea pămînturilor statuluĭ şi ale particularilor s'ar tripla, exploatarea lor devenind posibilă şi maĭ eftină.

Intinderea nemărginită de pădurĭ seculare ale statuluĭ nu ar putrezi pe loc, rămănînd neexploatate din lipsa de comunicaţiĭ şi a transportăreĭ lor. Carierele inepuizabile de graniturĭ, piatra de lux şi tot felul de alte minerale şi metale, ce se găsesc în sînul acelor munţĭ, ar face bogăţia tuturor.

Oraşe, orăşele şi tîrgurĭ de vite. Cîte-va oraşe şi orăşele, cu cîte unul saŭ maĭ multe tîrgurĭ. Unele aŭ oboare importante săptămînale. Vitele şi produsele agricole sînt principalul lor aliment.

Modul cum crescătoriĭ sînt nevoiţĭ să-şĭ

vîndă vitele, fie prin tîrgurĭ, fie prin sate, este foarte păgubitor pentru dînşiĭ, fiind-că pe lîngă împuţinarea păşunelor, datorită extensiuneĭ cultureĭ pămîntuluĭ din nevoia de a putea face faţa exigenţelor traiuluĭ, maĭ sileşte şi el pe plugar să renunţe a maĭ creşte vite, aşa că: de unde sub Turcĭ în Dobrogea se număra 300.000 de vite marĭ cornute, acum nu maĭ sînt de cît ca la 135.000, care şi acestea scad din an în an, pînă să nu maĭ putem avea boĭ de jug!

Şi această perdere a primuluĭ factor de fertilizare şi de forţă mecanică al agricultureĭ, precum şi de hrană al populaţiuneĭ, nu reduce numaĭ resursele agricultorilor, la singurele produse vegetale, dar maĭ expune şi statul, pe timp de lipsă, nu numaĭ ca el să nu poate încasa dările de la 90% din numărul total al populaţiuneĭ, dar încă să le maĭ vină în ajutor cu hrană şi săminţe.

Nu intru aci în amănuntele unuĭ program întreg, cum aşĭ crede eŭ că s'ar putea obvia uşor şi eftin la toate pĭedicele care fac imposibilă creşterea vitelor, fiind-că după mine orĭ-ce s'ar intreprinde în acest sens cu tinerĭ titraţĭ, abia eşiţĭ de pe băncile şcoaleĭ, orĭ cu funcţionarĭ cocoţaţĭ după pro-

tecţie, nu se poate face niciodată şi nicăerĭ nimic alt, de cît încercărĭ, spoelĭ şi cheltuelĭ zadarnice. Voiŭ spune numaĭ că în ce priveşte Dobrogea numaĭ două măsurĭ dacă s'ar lua şi aplica, în mod constant şi riguros, vitele s'ar putea înmulţi.

1). Oprirea cu desăvîrşire a se maĭ împărţi pentru locurĭ de casă şi a se ara islazurile pe care statul le-a dat locuitorilor (cîte un hectar de locuitor) împrejurul satelor, — şi

2). Dispunerea ca vitele să nu se maĭ vîndă pe cap, ci pe greutate, ast-fel după cum se face pretutindenĭ în ţările geloase de buna stare a elevagiuluĭ naţional.

Caĭ. Aceste animale s'aŭ împuţinat şi dînsele. Agricultura nu are nicĭ mijloace, nicĭ trebuinţă să le perfecţioneze rasa şi să le mărească talia; din contra, sobrietatea şi rusticitatea lor actuală, îĭ convine de minune.

De ce, dar, ar renunţa ea la calităţile caluluĭ eĭ de cîmp, cînd singurul debuşeŭ în perspectivă *sînt numaĭ rechiziţiile?*

Vrea statul să-şĭ asigure pentru armată stocul săŭ de caĭ în ţară, ca să nu vadă la un moment dat cum străinătatea îĭ închide graniţele? Atuncĭ să nu se maĭ ia după

ofiţeriĭ aceia cărora le place să petreacă în străinătate, cumpărînd toate bracurile, ci să asigure pe crescătorĭ că le va cumpăra produsele, fără rugăciunĭ, fără şicane, fără forme şi paraforme şi cu preţ rentabil.

Oĭ. Dintr'aceste folositoare animale nu aŭ maĭ rămas de cît a patra parte din cîte eraŭ sub Turcĭ şi descresc mereŭ. Cauza principală fireşte că este strîmtorarea păşunelor, dar maĭ sînt şi altele care aŭ dat lovitura de graţie creştereĭ acestor animale.

Aşa, lîna, cu toată obligaţiunea pusă fabricelor de postavurĭ, avantajate de stat în acest scop, nu este cumpărată pe preţurile curente, de cît atuncĭ cînd sînt silite de concurenţa străină, şi apoĭ, ca să poţĭ vinde lîna, brînza, peile, meiĭ şi oile, trebue să plăteştĭ nu numaĭ taxele, dar şi bună-voinţa perceptorilor, primarilor, veterinarilor, carĭ te pot amîna la nesfîrşit cu vizitele şi cu certificatele lor. Scapĭ de aceştia, te iaŭ în primire ceĭ de la căile ferate. Aci, alte vizite, alte certificate, altă vreme pĭerdută, pînă să vie veterinarul din circumscripţia luĭ, şi alte aşteptărĭ pînă să-ţĭ dea vagoane.

In sfîrşit, după ce ajungĭ la destinaţie cu

toate certificatele în regulă, de la locul de plecare, alt balamuc! Ba că să vie veterinarul respectiv ca să viziteze din noŭ vitele; ba că plata făcută la îmbarcare nu este suficientă; ba că vagonul nu va putea fi tras la rampă de cît cine ştie cînd... Şi aşa daĭ şi iar daĭ peste tot, pînă te întorcĭ acasă cu punga goală şi fără oĭ!

Vechiĭ cumpărătorĭ Turcĭ, carĭ preferaŭ şi plăteaŭ scump carnea oilor din Dobrogea, văzînd toate acestea, aŭ fugit mîncînd pămîntul, şi se aprovizionează astăzĭ toţĭ din Bulgaria, iar noĭ am rămas pe mîna măcelarilor noştri, care plătesc oaia cu 7—8 leĭ din 16—25 cît o plăteaŭ ceĭ din Constantinopol.

Ce s'ar putea face? Simplificarea formelor şi neîncredinţarea slujbelor, de cît la aceĭ funcţionarĭ carĭ ar fi pătrunşĭ că şicanele făcute publiculuĭ păgubesc ţara.

Comerţ. Dobrogea are astă-zĭ un comerţ destul de important, maĭ cu seamă prin punctul Constanţa.

Spre a da o idee plastică despre intrarea şi eşirea prin vămĭ, luăm douĭ anĭ după datele oficiale, socotit în tone, anul 1881, cel

maĭ apropiat de anexare şi anul 1903, cel maĭ apropiat de timpurile noastre.

In 1881 comerţul general al Dobrogeĭ era de 55.180 de tone (3.515 importul plus 46.665 exportul), iar în 1903 el s'a ridicat la 529.518 tone (68.531 importul plus 529.518 exportul) adică 705% pentru import şi 1.727% pentru export, cifre care cresc din an în an şi vor lua negreşit proporţiĭ considerabile după ce se vor sfîrşi lucrările portuluĭ Constanţa.

Trebue să spun, însă, că în ce priveşte comerţul pur Dobrogean, el nu maĭ este comerţ, ci o iamă dată în populaţiune. *Cînd cumperĭ kilogramul aci este de 800 gr., iar cînd vinzĭ el este de 1.200 gr.*

Sînt cerialiştĭ carĭ cîştigă zecimĭ de miĭ de leĭ pe an, numaĭ din prisosul ce fură de la cîntar şi din reducerea preţurilor.

Manufacturiştĭ, cîrciumarĭ, băcanĭ, brutarĭ, măcelarĭ, etc., lasă că te îmbracă cu toate putregaiurile cumpărate după la mezaturĭ, te adapă cu toate otrăvurile şi te hrănesc cu toate scîrbele, dar le maĭ plăteştĭ şi îndoit! Poate că acesta este un neajuns al comerţuluĭ din întreaga ţară, el este însă mult maĭ accentuat în Dobrogea.

Autoritățile par' că ar fi tovarășe: văd, tac și petrec.

Industria. Industria a început a naște și dînsa. Avem cîte-va fabricĭ de ciment, var hidraulic, ateliere mecanice, rafineriĭ de petrol, fabricĭ de bere, de ocrurĭ, morĭ perfecționate, fabricĭ de cherestea, tăbăcăriĭ, curățitorĭ de orz, etc. etc.

Proprietatea particulară în Dobrogea. D-l Ioan N. Roman, doctor în drept, autorul importantuluĭ uvraj „*Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor eĭ*“, arată, din culegerile făcute de D-sa, că proprietatea particulară este în total de 615.819 hect. și că ea se împarte ast-fel:

144.666 hect. proprietate mare;
97.554 hect. proprietate mijlocie; și
373.599 hect. proprietate mică.

Proprietatea mare. Numim ast-fel proprietatea de la 100 hect. în sus. Ea se stăpînește de către cetățeniĭ dobrogenĭ, specificațĭ pe origina lor, după cum se arată în următorul tabloŭ:

ORIGINA PROPRIETARILOR	JUD. CONSTANȚA		JUD. TULCEA		DOBROGEI	
	hectare	m. p.	hectare	m. p.	hectare	m. p.
Romînĭ	115848	1839	1696	—	117544	1839
Turcĭ şi Tatarĭ . .	4723	9560	300	—	5023	9560
Bulgarĭ	11496	7319	1197	—	12693	7319
Germanĭ	3300	5626	131	—	3431	5626
Grecĭ.	2810	—	—	—	2810	—
Armenĭ	590	—	—	—	590	
Evreĭ	1973	—	—	—	1973	
Francezĭ	—	—	400	—	400	—
Ruşĭ	200	—	—	--	200	
Total	140942	4344	3724	—	144666	4344

Din datele de maĭ sus, vedem cu o adîncă mulţumire, cum Romîniĭ sînt în fruntea marilor proprietarĭ, cu 117,544 hectare, faţă de 27.122 hect. cît stăpînesc toţĭ ceĭ-l'alţĭ locuitorĭ de diferite originĭ.

Pentru jud. Constanţa avem date şi în privinţa origineĭ marilor proprietarĭ. Eĭ sînt: 216 Romînĭ, 27 Turcĭ şi Tătarĭ, 20 Bulgarĭ, 10 Germanĭ, 8 Grecĭ, 3 Armenĭ, 2 Evreĭ şi 1 Rus.

Ceĭ maĭ mulţĭ proprietarĭ Romînĭ sînt în jud. Constanţa cu 115.848 h. In jud. Tulcea, deşi proporţia este mai mică, Romîniĭ, luaţĭ în parte, egalează totuşĭ pe toţĭ ceĭ de altă origină, la un loc.

Proprietatea mijlocie. Această proprietate (socotită de la 25 — 100 hect.) se stăpîneşte după cum urmează:

ORIGINA PROPRIETARILOR	De la 25-50 h.		De la 50-100		TOTAL		Total general
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	
Romînĭ. . .	34327	3031	25933	545	60260	3576	63836
Musulmanĭ	4249	1158	3608	380	7857	1538	9395
Bulgarĭ. . .	3631	10591	3215	2574	6846	13165	20011
Ruşĭ	100	83	—	84	100	167	267
Lipovenĭ. .	458	—	70	—	528	—	528
Germanĭ. .	872	549	484	—	1356	549	1905
Alte națion.	539	240	649	184	1188	424	1612
Total. . .	44176	15652	33959	3767	78135	19419	97554

De şi din datele generale de maĭ sus reese că tot Romînii stăpînesc cea maĭ mare parte a proprietățeĭ mijlociĭ în Dobrogea şi anume: 63.836 hect. față de 33.718 hect. cît stăpînesc toțĭ ceĭ-l'alțĭ locuitorĭ de altă origină; totuşĭ dacă luăm jud. Tulcea în parte cu teritoriul luĭ întreg aşa cum el se găseşte astă-zĭ şi fără să socotim veteraniĭ cari s'aŭ împroprietărit acum în urmă, majoritatea proprietățeĭ mijlociĭ se găseşte stăpînindu-se de către cetățeniĭ de origină bulgară.

Este, însă, un interes administrativ şi juridic ca hotarele frînte dintre aceste două județe, să se rectifice negreşit; şi atuncĭ suprafața lor teritorială egalîndu-se prin alipirea comunelor: Casimcea, Beidaud, Ceamurli de sus şi de jos, Potur, Casapchioĭ,

Cogelac şi Toxof din jud. Tulcea la jud. Constanţa, se atinge proporţia dorită.

Proprietatea mică. Socotim proprietatea mică de la 1 — 25 hect. Ea se stăpîneşte după cum se arată maĭ jos:

ORIGINA Proprietarilor	De la 1-10 h.		De la 10-25 h.		TOTAL		Total general
	Constanţa	Tulcea	Constanţa	Tulcea	Constanţa	Tulcea	
Romînĭ .	61138	42000	92412	15856	153550	57856	211406
Musulm.	24726	10253	6812	3074	31538	13327	44865
Bulgarĭ .	12979	47737	8183	8350	21162	56087	77249
Ruşĭ . . .	92	12806	—	1223	92	14029	14121
Lipovenĭ	1725	7707	280	—	2005	7707	9712
Germanĭ	1771	4876	1223	3611	2994	8487	11481
Alte naţ.	1172	3111	270	212	1442	3323	4765
Total. .	103603	128490	109180	32326	212783	160816	373599

Miciĭ proprietarĭ Romînĭ stăpînesc aşa dar 211.406 hect. din solul Dobrogeĭ, iar toţĭ ceĭ-l'alţĭ micĭ proprietarĭ de alte originĭ luaţĭ la un loc numaĭ 162.193 hect.

In jud. Tulcea cetăţeniĭ de origină bulgară stăpînesc aproape aceeaşĭ întindere ca şi Romîniĭ (numaĭ cu 1.769 h. maĭ puţin); de unde rezultă trebuinţa colonizăreĭ şi înproprietăririreĭ de noĭ elemente romîneştĭ, atît pe terenurile disponibile ale statuluĭ din interiorul judeţuluĭ, cît şi în grindurile din

delta Dunărei, unde se găsesc locurĭ minunate de cultură şi de păşune.

De alt-fel acest lucru se şi face de la 1902 încoace prin împroprietărirea veteranilor, carĭ deja aŭ schimbat starea proprietăţeĭ arătată maĭ sus şi o vor schimba, sperăm, din zi în zi maĭ mult.

Aşa luate, însă, datele din urmă, vedem că din întreaga proprietate particulară dobrogeană de 615.819 hect. aproape 2 treimĭ se stăpînesc de Romînĭ (exact: 392.786 h.) şi numaĭ ceva maĭ mult de o treime (exact: 223.033 h.) de către toţĭ concetăţeniĭ lor de altă origină, luaţĭ la un loc.

Producţiunea medie,—preţul de achiziţiune şi arendare a pămîntuluĭ,—produsul capitaluluĭ. Producţiunea medie a orzuluĭ de primăvară, cereala cea maĭ mult cultivată în Dobrogea este de 20 hectolitri la H. Grîul se socoteşte la 12 hectolitri cu greutatea de 73—81.

Preţul proprietăţeĭ rurale, ca pretutindenĭ, este foarte variabil. Voiŭ indica pentru pămînturile cultivabile un minimum de 150 leĭ şi un maximum de 400 leĭ pe hectar.

Valoarea pămînturilor aŭ suferit mult în

rîdicarea lor din cauza că administrațiunile nu aŭ fost la înălțimea lor.

Proprietățile rurale daŭ în general acum 12 % la prețul de cumpărare.

Arendările se fac pe termene scurte, 1, 2 și 3 anĭ, pentru că proprietariĭ cred în creșterea valoriĭ pămîntuluĭ lor, din an în an.

Agricultura, — principalele plante cultivate, — sistemul de cultură, — instrumente, — fasoane. Cerealele sînt principala cultură a Dobrogeĭ. In Tulcea se cultivă mult și via și pometurile. Culturile furagere încep și ele să se răspîndească. Exploatarea pădurilor de care județul Tulcea este foarte bogat, nu se poate face din lipsa uneĭ liniĭ ferate care să le transporte la locul de desfacere.

Suprafețele cultivabile se împart pe culturĭ ast-fel:

Grîŭ	30.306	Hectare
Orz	195.100	„
Secară . . .	15.925	„
Ovăz	84.039	„
Porumb . . .	76.340	„
Meiŭ	30.730	„
Rapiță . . .	25.400	„
In	64.837	„
Fasole . . .	2.972	„
Mazăre	311	„
Cartofĭ . . .	870	„

Pentru a obţine produsele, nu se dă pămîntuluĭ de cît o sîngură arătură superficială cu plugul cu 2 brazde, se seamănă cu mîna şi apoĭ se grăpează.

Tăiatul bucatelor începe de la 20—25 Iunie. Recoltele se cosesc şi se fac căpiţe. Numaĭ cultura mare leagă snopiĭ. Treeratul cu caiĭ este cel maĭ răspîndit.

Instrumentele agricole sînt mult întrebuinţată. Tot felul de maşinĭ aŭ început a se răspîndi în chiar cultura mică.

Muncitoriĭ agricolĭ străinĭ, de cari se importează mulţĭ aicĭ, se plătesc de la 30—40 leĭ pe lună şi întreţinerea; de la 8—10 h. arătură; de la 15—20 h. cosit şi legat snopĭ; 4—5 leĭ h. de cărat din cîmp.

Veniturile statuluĭ în Dobrogea. După conturile de gestiune din luna Martie 1905, totalul veniturilor ce trage statul din jud. Constanţa este de 9.446.940 leĭ, iar cheltuelile sale, împreună cu portul Constanţa, sînt: 4.081.874 leĭ, adică un prisos anual de 5.365.066 leĭ.

In judeţul Tulcea statul are un venit de 4.960.095 leĭ, iar cheltuelile sale sînt de 2.000.000 leĭ, deci şi aci un prisos anual

de 2.960.095 leĭ, la care dacă adăogăm şi prisosul de la Constanţa de 5.365.066 daŭ suma totală de *8.326.161 leĭ* venit net ce încasează anual statul din Dobrogea.

Dacă am întreba ce s'a dat acesteĭ provinciĭ în schimbul acesteĭ sume ce ea a tot vărsat în fie care an, de sigur că nu i s'ar putea imputa nicĭ un singur ban cheltuit pe îmbunătăţirĭ propriŭ-zise dobrogene, podul şi portul privind ţara, iar nu pe noĭ.

PARTEA II

DESPRE NAȚIONALITĂȚI

Acum că am dat aceste amănunte ce trebuiaŭ să fie cunoscute, voiŭ descrie separat și starea sufletească a fie-căruia din elementele care compun totalul populațiuneĭ dobrogene.

Romîniĭ. Numărul lor total este de 145.226 și se compune din 3 categoriĭ:

1). Romîniĭ autohtonĭ;

2). Romîniĭ veniţĭ din provinciile subjugate; şi

3). Romîniĭ veniţĭ din ţară.

Romîniĭ autohtonĭ. D-l Luca Ionescu, distins fruntaș al Dobrogeĭ și fost prefect de Tulcea, consultînd datele vechĭ, a găsit într'o lucrare a mult regretatuluĭ Ion Ionescu (de la Brad), publicată la 1851 sub titlul

„Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja“ că la anul 1850 populaţiunea romînească din districtele (Casas) Tulcea, Isaccea, Măcin şi Babadag era de 17.730 suflete. In acest tabloŭ nu e cuprins şi districtul Sulina şi nicĭ nu se spune dacă oraşul Tulcea a fost cuprins în districtul Tulcea.

Pentru districtele Hîrşova, Silistra şi Kiustengea, Ion Ionescu arată 9.881 suflete de Romînĭ, ceea ce pentru întreaga Dobroge, fără Medgidia, Cernavoda şi Mangalia, pentru care nu sînt date statistice, ar fi 27.611 suflete.

Elementele slave sînt reprezentate, după acelaşĭ autor, în toată Dobrogea, prin :

1.194 familiĭ bulgare,
1.092 „ ruseştĭ, şi
1.700 „ lipoveneştĭ.

In total 3.989 capĭ de familie slavĭ, ceea ce revine cel mult la 19—20.000 suflete.

Va să zică, în 1850, sub dominaţiunea otomană, elementul romînesc era în toată Dobrogea superior tuturor elementelor slave, luate la un loc, pe cînd acum, după 28 de anĭ de regim excepţional romînesc, vedem că slaviĭ s'aŭ înmulţit peste proporţia cuvenită!

Tragă orĭ-cine concluzia ce crede din aceste științe pozitive!

Vrednic de remarcat este că grosul Romînilor s'aŭ așezat de preferință în apropiere de Dunăre, mulțumindu-se cu un pămînt mediocru de cultură și acomodîndu-se cu un climat nesănătos, numaĭ să nu se depărteze prea mult de patria-mamă.

Așezarea lor pe tot malul Dunăreĭ de la Silistra și pînă la gurile acestuĭ fluviŭ formează o continuitate etnică pe linia I-a și a II-a a Dunăreĭ.

In părțĭ maĭ micĭ, însă, eĭ aŭ străbătut pînă prin centrul Dobrogeĭ și spre țărmul măreĭ, întemeind satele: Hagi-Ghiol, Calica, Sari-Ghiol, Sabangia, Zebil, Nalbant, Satu-noŭ, Visterna, Enisala, Pașa, Cîșla, Canli-Bugiac, Pelitlia, Parachioi, Cuzgun, etc.

Orĭ unde s'aŭ așezat, eĭ și-aŭ păstrat intacte limba, credința și conștiința națională. Nicĭ o fibră a inimei lor nu s'a smintit din loc, nicĭ un gînd n'a fost înstrăinat, nicĭ una din admirabilele calitățĭ de rasă, nicĭ una din podoabele sufleteștĭ ale neamuluĭ, n'a fost pĭerdută.

Maĭ mult, Romîniĭ dobrogenĭ străluceaŭ, între toate neamurile, prin buna stare eco-

nomică, prin voinţa fermă, prin demnitate, prin mîndrie de neam, şi îşĭ apărau cu o rară energie drepturile lor omeneştĭ şi etnice.

Domnul Luca Ionescu, spre a caracteriza maĭ bine tenacitatea şi puterea de rezistenţă a Romînilor dobrogenĭ, citează un fapt petrecut în oraşul Tulcea.

Sub paşalîcul luĭ Fahri Bey, în 1874, se desfăşură o luptă între erarhiĭ Grigorie al Bulgarilor şi Dionisie al Grecilor, pentru a dobîndi supremaţia chiriarhică asupra bisericilor romîneştĭ din Dobrogea.

Episcopul Grigorie reuşi să atragă în partea sa pe Fahri Bey.

Romîniĭ, sfidînd şi persecuţiunĭ şi întemniţărĭ, fură neclintiţĭ în hotărîrea lor, de a nu îşĭ închina biserica chiriarhieĭ bulgare, care le pretindea să aibă şi un dascăl, care să cînte în slavoneşte, iar serviciul religios să se facă alternativ în limba romînă şi cea slavonă.

Lupta s'a sfîrşit în favoarea lor, iar Fahri Bey fu rechemat.

Iată cum eraŭ şi cum se purtaŭ Romîniĭ vechĭ dobrogenĭ !

Numărul acestor Romînĭ autohtonĭ era

apoĭ; după statisticele întocmite de autoritățile romîneștĭ în anul 1879—1880 de 51.951.

Romînii Transilvănenĭ. Numărul acestora se evaluează la 25.000. Cea maĭ mare parte s'aŭ stabilit definitiv aicĭ de la vînzarea pămîntuluĭ după legea din 1882. Totușĭ, existența aci, a multora dintre dînșiĭ, datează de la începutul secoluluĭ al XVIII-lea.

Pe la anul 1856, după istoricul Andreĭ Papadopulo Vretos, numărul mocanilor în Dobrogea era de vre-o 3.000. Aceiia trăiaŭ singuraticĭ, orĭ unde găseaŭ iarbă maĭ bună pentru vitele lor.

Singura așezare statornică ce aveaŭ pe atuncĭ era *Varoș,* o mahala din orășelul Hîrșova, ce era poarta pe unde veneaŭ în Dobrogea Transilvăneniĭ, cu turmele lor din Ardeal.

Multă lume considera pe așa zișiĭ mocanĭ ca oamenĭ leneșĭ, răpitorĭ, inconsecuențĭ, etc. Inainte de a-ĭ cunoaște de aproape, îmĭ păreaŭ și mie tot ast-fel; astă-zĭ, însă, cînd îĭ cunosc bine, mi-am schimbat cu desăvîrșire părerea.

Cusururĭ cine n'are? Totul este ca calitățile să covîrșească defectele,—și la dînșiĭ așa este.

Sînt negustoroşĭ. Eĭ, şi? De ce adică aceste însuşirĭ le găsim bune la străinĭ şi rele la aĭ noştri? Eŭ să pot, fiind-că cuiul scoate pe cuiŭ, printr'înşiĭ şi prin Oltenĭ aşĭ lua comerţul din mîna străinilor.

Ce fel de răĭ pot să fie eĭ, dacă tot-d'a-una sînt în fruntea orĭ căreĭ mişcărĭ patriotice? Numaĭ prin concursul lor s'a putut tempera aci, de bine de răŭ, despotismul acelor administratorĭ, carĭ se credeaŭ căzuţĭ din cer asupra dobrogenilor.

Cine, iarăşĭ, după vremurĭ ca şi acum, aŭ fost şi sînt reprezentanţiĭ ceĭ maĭ activĭ şi maĭ abilĭ aĭ romînismuluĭ, prin foastele stepe ale Dobrogeĭ, pentru ca la intrarea noastră în Dobrogea să găsim pe mulţĭ locuitorĭ dintre cele-l'alte naţionalităţĭ străine ştiind să vorbească romîneşte?

Domnul Dimitrie Sturdza, fostul prim-ministru, la discuţia art. 246 din noua lege comunală, atuncĭ cînd veneratul nostru sprijinitor, Domnul General Manu, a cerut în Senat ca şi dobrogeniĭ să fie puşĭ sub aceiaşĭ lege comunală, a invocat pretextul că: majoritatea Romînilor veniţĭ din Transilvania nu aŭ obţinut împămîntenirea.

Acest argument dovedeşte că pe atuncĭ

D-sa nu cunoaştea legile speciale ale Dobrogeĭ, pentru că Romînii de origină, veniţĭ în Dobrogea din provinciile subjugate, sînt şi de drept şi de fapt cetăţenĭ dobrogenĭ.

Şi această calitate, după cum spune D-l Ioan N. Roman cu textul legilor în mănă prin ziarul „*Farul*“ de la 7 Decembre 1903, dînşiĭ o aŭ, nu prin vre un act de toleranţă, ci în virtutea legeĭ.

Legea din 3 Aprilie 1882, prin art. 2, recunoaşte acestor Romînĭ dreptul de a dobîndi în Dobrogea proprietăţĭ imobiliare rurale. Or, acest drept este de ordine politică, principiŭ stabilit de Constitiţiunea ţăreĭ prin art. 7 al. 5. El maĭ este stabilit şi prin legea pentru regularea proprietăţeĭ imobIliare în Dobrogea, art. 2, şi confirmat prin constanta jurisprudenţă a înalteĭ Curţĭ de Casaţie (decizia No. 186/1892 S. I, şi altele).

Aceştĭ Romînĭ de origină, zice tot D-l Roman, maĭ aŭ şi o îndelungată posesiune de stat a drepturilor cetăţeneştĭ, atîtea cîte sînt acordate dobrogenilor. Eĭ figurează de zecĭ de anĭ în listele electorale comunale, şi, ca aleşĭ, aproape numaĭ dînşiĭ aŭ reprezentat şi reprezintă autorităţile comunale şi judeţiene.

Dacă mulţĭ dintr'înşiĭ aŭ cerut şi obţinut

de la corpurile legiuitoare, recunoaşterea calităţeĭ lor de cetăţenĭ Romînĭ, aceasta nu aŭ făcut-o spre a deveni cetăţenĭ dobrogenĭ şi a dobîndi aicĭ, în Dobrogea, maĭ multe drepturĭ, ci pentru a fi asimilaţĭ în privinţa drepturilor politice cu cetăţeniĭ din Romînia propriŭ-zisă, unde să poată cere înscrierea lor la vre un colegiŭ de Cameră şi Senat şi unde să poată dobîndi proprietăţĭ imobiliare rurale.

Aceasta este adevărata stare politică a acestor Romînĭ veniţĭ din Transilvania. Ea este cu totul alt-fel de cum şi-aŭ închipuit-o şi descris-o în Senat, fostul prim-ministru D-l Dimitrie Sturdza.

Romîniĭ veniţĭ din ţară. Cu aceştia se complectează numărul total de Romînĭ aflaţĭ astă-zĭ în Dobrogea, de 145,228.

Asupra acestora ce aş maĭ spune, care să nu fie cunoscut de noĭ toţĭ? Voiŭ releva numaĭ faptul că, între toţĭ dobrogeniĭ, moralul acestora este maĭ zdruncinat. Desnădejdea i-a cuprins într'atît, că uniĭ dintr'înşiĭ aŭ început chiar să emigreze în Bulgaria.

Intr'adevăr, este nu se poate maĭ crud, că să fi plecat Romînĭ dintr'un judeţ al ţăreĭ

lor şi să fie prefăcuţĭ străinĭ într'altul, fără măcar să le fi dat la peste 12.000 dintr'înşiĭ pînă acum nicĭ pămînturile, pentru care, prin strămutarea lor aci, şi-aŭ risipit averile şi tot rostul de dincolo.

Capitaliştiĭ, asemenea, după ce şi-aŭ vîrît averile şi munca, crezînd într'un viitor al acesteĭ provinciĭ, aşteaptă şi robesc de 28 de anĭ regimul excepţional, aplicat şi acela de către toţĭ feciorii de casă şi de toate haĭmanalele, trimise aci la îngrăşat!

Bulgariĭ. Bulgariĭ se trag direct din neamul turanic. Eĭ aŭ venit după ţărmurile Volgeĭ în veacul al VI-lea.

Numărul lor în jud. Constanţa este astă-zĭ de 12.345, iar în jud. Tulcea de 29.633, în total 41.978.

Dobrogea, pe timpul răsboaĭelor dintre Turcĭ şi Ruşĭ, a găsduit adesea cete de Bulgarĭ, care fugeaŭ de colo-colo de spaĭma Turcilor. Aşezarea, însă, a acelor de astă-zĭ în Dobrogea, datează de la 1828—1829, cînd, îngroziţi de enicerii din Bulgaria şi Rumelia, fugeaŭ, valurĭ-valurĭ, în Bugeacul Basarabieĭ şi de acolo, decimaţĭ de ciumă, holeră şi foamete, parte dintr'înşiĭ s'aŭ statornicit în Dobrogea.

Locuitorul bulgar este harnic, bun plugar şi cumpătat în cheltuelĭ; el a păstrat, însă, însuşirile caracteristice ale origineĭ sale: e crud şi exploatează cu tenacitate orĭ şi ce situaţiune, acomodîndu-se, de nevoe, tuturor împrejurărilor.

Bulgariĭ locuesc în 7 sate la fruntaria despre Bulgaria, începînd de la Ostrov, jud. Constanţa, 1 sat din plasa Măcin, 4 sate din plasa Tulcea şi 14 din plasa Babadag, jud. Tulcea.

Nu ştim, convingere este orĭ pretext, dar vedem că uniĭ dintre politicianiĭ noştri, exagerează mult importanţa elementuluĭ bulgar, deşi el compune o neînsemnată minoritate, care chiar de ar fi conştientă politiceşte şi bine organizată, încă ar fi uşor înăbuşită de către elementul romîn, mult maĭ numeros, mult maĭ experimentat în luptele politice şi mult maĭ puternic, în sfîrşit, prin faptul că el este elementul dominant.

Ar trebui ca nouă, pe carĭ această temere mută a D-lor ne privează de drepturile noastre cetăţeneştĭ, să ne-o dovedească negru pe alb, cum că ea este fondată.

Faptul ce invoacă, cum că s'aŭ strecurat unul saŭ maĭ mulţĭ profesorĭ bulgarĭ, carĭ

aŭ falşificat în şcolĭ istoria şi harta ţăreĭ, nu poate fi luat ca o dovadă sigură de irredentism general.

Cel mult această încercare privea pe cîţĭ-va descreeraţĭ, carĭ, văzînd că autorităţile noastre i-aŭ lăsat de capul lor 20 şi maĭ bine de anĭ, aŭ crezut că precum aŭ fost îngăduiţĭ ca în şcolile lor să nu înveţe limba romînă, tot ast-fel puteaŭ întinde această licenţă şi maĭ departe.

De altă parte, acele agitaţiĭ eraŭ superficiale şi create de cîte-va elemente venite de afară, care nu aveaŭ nicĭ o legătură cu masa autohtonilor. Noĭ, carĭ trăim cu dînşiĭ, nu ştim ca vre unul dintre autohtonĭ să fi manifestat vre-odată, prin vorbe saŭ fapte, resentimentele ce li se impută şi nicĭ putem înţelege ce interes ar putea avea nişte plugarĭ de baştină, a căror siguranţă şi prosperitate atîrnă numaĭ de ordinea şi stabilitatea din stat, să voiască să schimbe blîndeţea şi generozitatea naţiunei romîneştĭ, pentru necunoscut !

Este ridicol a se teme cine-va de optaţie politică, din partea uneĭ populaţiunĭ, care n'a trăit nicĭ odată viaţa politică şi în care nu este desvoltat nicĭ un sentiment naţional,

afară de nişte minorităţĭ neînsemnate în cîte-va oraşe, care şi ele sînt pătrunse încă şi astă-zĭ de servilismul contractat de sub jugul turcesc.

Formarea în Dobrogea a unuĭ partid naţional bulgar este imposibilă, pentru că toată populaţiunea bulgară este compusă numaĭ din plugarĭ şi puţinĭ comercianţĭ, carĭ şi eĭ, ca şi părinţiĭ şi moşiĭ lor, aŭ fost născuţĭ aci, unde, amestecîndu-şĭ cu vremea limba şi moravurile, fireşte că prin natura lucrurilor aŭ pĭerdut şi din intensitatea simţuluĭ de naţionalitate al lor.

Elementul lor intelectual, apoĭ, este foarte neînsemnat şi tocmaĭ el, pe care noĭ printr'o politică dibace, am fi trebuit să ni 'l atragem, să 'l îmbrăţişăm, dîndu-ĭ slujbe şi alte înlesnirĭ sprea-l transforma într'o verigă care să lege elementul bulgar de societatea romînească, *tocmaĭ pe el, zic, l'am depărtat sistematic de la tot ce 'l putea ataşa de Romînĭ.*

Ruşiĭ şi Lipoveniĭ. Ruşĭ se aflaŭ, la 1878, 10.495, iar Lipovenĭ 8.213.

Astă-zĭ jud. Constanţa numără 502 Ruşĭ şi 1.601 Lipovenĭ; iar jud. Tulcea 15.282 Ruşĭ şi 13.739 Lipovenĭ, saŭ în total 31.119 suflete.

Această populaţie, de şi de origină slavă, se trage din două ramurĭ distincte: Rutenĭ şi Muscalĭ saŭ Moscovițĭ.

Rutenii sînt urmaşiĭ Cazacilor din Polonia. Cînd această ţară a căzut sub jugul Ruşilor, aceştia aŭ emigrat în Dobrogea sub conducerea Zaporogilor, un ordin militar şi religios, compus din gentilomĭ, carĭ pe timpul luĭ Petru-cel-Mare aveaŭ de hatman pe faĭmosul Mazzeppa.

Un tractat încheiat în regulă între dînşiĭ şi poarta Otomană le asigura independenţa, concedîndu-li-se terenurĭ de cultură şi dreptul de a pescui pe malul drept al Dunăreĭ. In schimbul acestor imunitățĭ, eĭ eraŭ obligaţĭ să dea guvernuluĭ turcesc soldaţĭ şi caĭ, în timp de răsboiŭ.

Muscalii saŭ Lipovenii sînt de origine Velico-Roşĭ din interiorul Rusieĭ. Eĭ aŭ venit în cete marĭ şi răslețĭ, unul cîte unul. Ceĭ carĭ aŭ venit izolaţĭ, s'aŭ făcut raiale Otomane, ceĭ-l'alţĭ carĭ aŭ venit în cete 'şi-aŭ păstrat independenţa lor.

Cauzele emigrăreĭ tuturor sînt persecuţiunile religioase ale guvernuluĭ rusesc.

Eĭ sînt plugarĭ şi pescarĭ. Foarte muncitorĭ, oneştĭ şi supuşĭ.

Incă o exagerație fac aceĭ carĭ înglobează numărul Bulgarilor cu acel al Ruşilor, sub denumirea generică de Slavĭ.

Aceste două elemente nu aŭ nimic de comun între ele, nicĭ prin origină, nicĭ prin aspirațiĭ, nicĭ prin moravurĭ. Intre Bulgarĭ şi Ruşĭ nu numaĭ că nu există nicĭ o solidaritate, dar încă aŭ o aşa repulsiune uniĭ de alțiĭ, că, cu tot spiritul ospitalier înăscut în Ruşĭ, cu nicĭ un chip eĭ nu ar găzdui prin casele lor pe un Bulgar.

Lipoveniĭ trăesc numaĭ prin interesele lor religioase. Eĭ sînt sectanțĭ fanaticĭ şi ca atare între eĭ şi ortodoxĭ există antagonism.

Dînşiĭ şi-aŭ părăsit neamurile şi țara, numaĭ spre a-şĭ putea practica în linişte credințele lor religioase.

Apoĭ cînd eĭ se bucură sub Romînĭ de o aşa deplină libertate a cultuluĭ, precum n'aŭ putut-o avea în țara lor de origină, bun ce covîrşeşte la dînşiĭ totul, şi cînd meseria lor de pescarĭ şi-o pot practica cu atîta folos în apele noastre pline de peşte, ce ar maĭ putea dînşiĭ pismui din țara lor părăsită, tocmaĭ pe aceste motive?

Tătariĭ. Tătariĭ sînt astă-zĭ în jud. Constanța 23.208 și în jud. Tulcea 2.160, în total 25.368.

La ocuparea Dobrogeĭ eraŭ 23.498 în jud. Constanța și 4.005 în jud. Tulcea.

Aceste din urmă date însă nu pot să fie exacte. Eĭ aŭ trebuit să fie mult maĭ mulțĭ la ocuparea Dobrogeĭ, fiind-că de atuncĭ și pînă astă-zĭ necontenit acest element emigrează și totușĭ numărul luĭ văd că după statisticĭ stă pe loc. Dovadă sigură de aceasta, este că dacă călătorește cine-va printr'această provincie, rămîne uĭmit de nenumărata mulțime a cimitirelor tătăreștĭ. Ele sînt socotite a fi peste 700 și suprafața lor întrece în întindere suprafața satelor actuale tătăráștĭ.

Așezarea lor în Dobrogea începe de pe la anul 1784, și urmează pînă la 1857. In acest interval, însă, părăseaŭ provincia retrăgîndu-se cînd în Bugeacul Basarabieĭ, cînd în Crimea, orĭ de cîte orĭ isbucnea vre-un răsboiŭ între Turcĭ și Rușĭ.

La 1806, după stăruințele Duceluĭ de Richelieu, guvernatorul general al Rusieĭ de Sud, toțĭ Tătariĭ din Bugeacul Basarabieĭ, cu voe fără voe, aŭ fost transportațĭ în Crimea, care devenise gubernie rusească.

Acest act de siluire hotărî emigrarea în masă a Tătarilor. Unii trec atunci din Basarabia în Dobrogea şi alţii se întorc de aci în Bugeac şi de acolo în Crimea.

In urma răsboiului de la 1853, o puternică emigrare a Tătarilor din Crimea se îndreaptă spre Dobrogea, unde întemeiară oraşul Medgidia, numindu-l ast-fel în onoarea Sultanului Abdul-Medgid.

Tătarii dobrogeni sînt împărţiţi în 3 grupuri: Tătari Nogai, Tătari Cabaili şi Tătari de Crimea.

Pînă la isbucnirea răsboiului din 1853, Tătarii dobrogeni aveaŭ Chanul lor, asupra căruia Turcia exercita un fel de vasalitate.

Tătarul, ca locuitor de stepe, fuge de ape şi de codru. Cîmpia este raiul lui.

Locuinţele lor sînt infecte, fără împrejmuiri şi fără pomi.

Ca plugari, staŭ în urma tuturor: vara merge la muncă cu soarele sus, şi se întoarce de vreme acasă. Familia lui nu munceşte la cîmp. Cîtă vreme are ce mînca acasă, el nu merge la lucru străin, pentru nici un preţ. Vite albe nu creşte, dar se ocupă cu drag de creşterea cailor.

Tătarul pare mai mult făcut pentru viaţa

de oraş. In tîrgurĭ a acaparat micul comerţ de piaţă, pe care Evreiĭ îl fac în Moldova şi Olteniĭ în Muntenia.

Turciĭ în jud. Constanţa sînt astă-zĭ 7.245, iar în jud. Tulcea 3.351, în total 10.596.

La 1878, cînd s'a încorporat Dobrogea, eraŭ 18.489 Turcĭ, dintre carĭ 11.126 în jud. Constanţa şi 7.363 în jud. Tulcea.

Malul Dunăreĭ fiind fost ocupat de Romînĭ, iar stepele Dobrogeĭ neconvenindu-le, eĭ s'aŭ aşezat maĭ mult prin locurile retrase ale munţilor şi prin pădurĭ.

Insă aşezămîntul lor cu temeiŭ în Dobrogea datează din veacul al XVI-lea.

Turcul în general este om de omenie şi nu-şĭ calcă cuvîntul. Mîndria şi demnitatea rare orĭ îl părăsesc.

Ca agricultor, el lucrează bine holdele sale, este bun gospodar, dar greoĭ la muncă.

Starea luĭ materială era destul de prosperă.

Elementul musulman din Dobrogea (Turcĭ şi Tătarĭ) aŭ plătit scump la început ignoranţa lor de legĭ şi de limbă romînească.

Agenţiĭ noştri administrativĭ de pe atuncĭ, carĭ se recrutaŭ de orĭ unde (exceptînd administraţiunile a 2—3 prefecţĭ, în primul rînd

pe acea a prea iubituluĭ meŭ prieten Remus N. Opreanu) s'aŭ îmbogățit maĭ toțĭ din averile acestora. Aruncaŭ tutun în ogrăzile celor bogațĭ, pentru ca să-ĭ poată mitui; obțineaŭ într'ascuns sentințe definitive, pentru stricăciunĭ făcute de chiar eĭ, în pădurile statuluĭ, pentru ca la vînzarea averilor urmărite, să le poată cumpăra eĭ pe nimic, prin interpușĭ.

Așa s'a făcut de aŭ emigrat în masă, sumă de musulmanĭ goĭ, plîngînd și blestemînd.

De alt-fel nicĭ pe aceștia carĭ aŭ maĭ rămas nu se poate compta, fiind că fanatismul religios oprește pe orĭ-ce bun credincios musulman să moară pe pămînt ghiaur.

Germaniĭ. In jud. Constanța sînt astă-zĭ 4.100 Germanĭ și în jud. Tulcea 4.110, în total 8.210.

Aceștĭ Germanĭ aŭ venit din Rusia; pentru cîtă vreme, însă, nicĭ eĭ nu o știŭ, fiind-că în general îĭ găseștĭ azĭ într'un sat, mîine într'altul, acum în Dobrogea, mîĭne în Bulgaria, poĭmîne în Turcia șĭ apoĭ în America,—și așa îșĭ petrec viața, călătorind de colo-colo.

Iubire pentru țara unde staŭ și se hrănesc nu aŭ! Recunoștință—și maĭ puțin! Nimic nu 'ĭ mișcă, de cît interesul! Nimic nu 'ĭ conduce, de cît egoismul!

Ca agricultorĭ sînt detestabilĭ. Intr'un singur an înţelenesc pămîntul ce cultivă şi îl infectează de buruenĭ; bat însă paele zile întregĭ ca să scoată dintr'însele un bob măcar maĭ mult.

Ca muncitorĭ sînt foarte greoĭ şi plinĭ de nazurĭ. Ceea-ce fac alţiĭ într'o zi, eĭ fac în treĭ şi patru. Aŭ însă o calitate. In economia domestică, scot banĭ din tot ce alţiĭ neglijează. Cresc caĭ, porcĭ iarăşĭ bine. Locuesc bine, se hrănesc bine şi se îmbracă tot ast-fel, numaĭ din economiĭ.

Vorbeam de nestabilitatea lor şi totuşĭ nu ştiŭ cum se face că tot-d'a-una printre ceĭ dintîĭ cărora li s'aŭ dat pămînt în Dobrogea aŭ fost eĭ, de şi mulţĭ dintr'înşiĭ n'aveaŭ dreptul la aceasta.

Am maĭ văzut pe cînd eram într'o prăvălie de la Cara-Murat (reşedinţă de plasă, unde sînt bine aşezate vre-o 40 familiĭ de Germanĭ) cum a venit un agent, care a luat note de tot ce îĭ spuneaŭ Germaniĭ de acolo că aŭ nevoe.

Greciĭ şi Armeniĭ. Nicĭ unul dintr'aceste elemente, ca şi toţĭ ceĭ-l'alţĭ străinĭ necitaţĭ, nu formează grupurĭ etnice distincte şi nicĭ

locuesc în mase prin sate. Eĭ staŭ la oraşe şi s'aŭ stabilit acolo prin emigrărĭ individuale. Greciĭ şi Armeniĭ aveaŭ şi aŭ în mînă tot comerţul mare; de cîtă-va vreme sînt concuraţĭ de Evreĭ.

Majoritatea mare a Grecilor ca şi a Armenilor este venită aci după încorporarea Dobrogeĭ.

Evreiĭ. Actualmente jud. Constanţa conţine 1.557 de Evreĭ, iar jud. Tulcea 2.827, în total 4.384.

Dintre aceştia 60 % sînt supuşĭ străinĭ. Ca la 35 % s'aŭ strecurat fraudulos printre cetăţenĭ şi numaĭ 5 % cel mult, din numărul actual de Evreĭ din Dobrogea, aŭ fost adevărate raiale turceştĭ.

Dovadă de aceasta ne o dă oraşul Constanţa. La încorporare, nu eraŭ, după uniĭ, de cît 9, după alţiĭ 17 familiĭ de Evreĭ, şi acum judeţul, de şi numără 1.557 suflete, totuşĭ alegătorĭ dintr'înşiĭ nu sînt de cît 38.

Mulţĭ aŭ venit aci din Polonia şi Rusia, fie direct, fie prin Moldova. Stabilirile le-aŭ plătit în mare parte şi dînşiĭ ca şi Grecii, ca şi Armeniĭ.

Printre argumentele în potriva acordăreĭ

drepturilor politice la dobrogenĭ este şi acela că o mulţime de Evreĭ, printr'acest act, vor deveni cetăţenĭ Romînĭ!

Nu ştiŭ, dacă de introducerea acestor cîtor-va foste raiale turceştĭ se maĭ poate ţinea seamă, cînd faptele maĭ dovedesc că dintre toţĭ Evreiĭ cetăţenĭ dobrogenĭ, nicĭ unul pînă astă-zĭ nu a cumpărat pămînt, deşi avea dreptul să o facă, şi nicĭ arendaşĭ n'aŭ devenit.

Bisericĭ. In jud. Constanţa sînt 62 de bisericĭ ortodoxe şi 14 case de rugăciunĭ. Catolicii aŭ 2. Protestanţiĭ aŭ 1 şi 9 case de rugăciunĭ. Lipoveniĭ 2. Gregorieniĭ 1. Geamiĭ sînt 169 şi sinagogĭ 1.

In jud. Tulcea sînt 80 de bisericĭ romîneştĭ parohiale, 10 filiale şi 9 case de rugăciunĭ.

Maĭ sînt 2 mînăstirĭ de călugărĭ: *Cocoşul* şi *Saonul* şi una de maicĭ *Celic-Dere*. Mînăstirea Cocoş are 40 de monahĭ, toţĭ Romînĭ. Saonul are 12 monahĭ, toţĭ Ruşĭ; iar Celicul 92 maicĭ, toate rusoaĭce.

La Slava Rusă e o mînăstire de maĭcĭ şi în apropiere de ea mînăstirea de călugărĭ *Uspenia,* care aparţine secteĭ lipoveneştĭ.

Maĭ sînt încă 5 bisericĭ catolice, 8 protestante, 13 lipoveneştĭ cu popă, 7 lipoveneştĭ

fără popă, 25 geamiĭ, 8 sinagoge, 3 baptiste, 1 armenească, 1 anglicană și 1 malocană.

Toate aceste 238 bisericĭ aŭ fost înzestrate de stat cu 970 hect. pămînt, afară de biserica protestantă, care ea singură a fost înzestrată cu 400 hect. pămînt.

Ultimul prefect liberal, D-l Scarlat Vîrnav, dintr'acăruĭ dare de seamă am extras datele pentru Constanța, la pag. 106 se plînge că nicĭ proprietariĭ marĭ, nicĭ administrația superioară, și nicĭ protoereul de pe atuncĭ al județuluĭ, nu s'aŭ interesat să construiască bisericĭ îndestule și în condițiunĭ bune, că antreprenoriĭ angajațĭ de sătenĭ cu construcțiile îĭ furaŭ cu sume marĭ și nu le daŭ în schimb de cît niște locașurĭ, care abia construite amenințaŭ ruina, și că numaĭ grație intervențieĭ sale s'a pus capăt acestuĭ jaf, dispunînd ca toate contribuțiunile locuitorilor să treacă pe viitor maĭ întîĭ prin prefectura D-sale, iar situațiunile de lucrărĭ pe baza cărora să se poată elibera baniĭ întreprinzătorilor, confecționarea planurilor și a devizelor, precum și supravegherea construcțiunilor, să nu maĭ fie întocmite și supraveghiate de cît numaĭ de serviciul săŭ technic! *Lucru ce s'a și făcut,—dar cu plată !*

După cum se vede, D-l Vîrnav se pricepe în materie. Cu o singură lovitură, s'a făcut maĭ întîiŭ stăpîn pe contribuţiile oamenilor, pe care le-a dat plocon serviciuluĭ săŭ technic, apoĭ a înfierat pe toată lumea de rea-voinţă şi inacţiune, şi în sfîrşit îşĭ maĭ face şi un titlu din chiar abuzul săŭ!

Dar tocmaĭ de acest abuz se plîng săteniĭ. Eĭ zic că nu maĭ puteaŭ avea încredere în comitetele lor bisericeştĭ, care fiind fost alcătuite de administraţie, aŭ căutat numaĭ să 'ĭ fure, construind bisericĭ, care se puteaŭ face cu 15.000 pînă la 20.000 de leĭ, pentru preţurĭ îndoite şi întreite. Exemplu: biserica din Peştera şi aceea din Hîrşova, care singură costă 130.000 de leĭ.

Şi într'adevăr, de unde, pînă la D-l Vîrnav, era o întrecere pe locuitorĭ să 'şĭ construiască bisericĭ prin eĭ înşişĭ, după planurĭ date, administraţia D-sale, în loc să le fi îndemnat avîntul, din potrivă, prin sistemul eĭ de a interveni la fie-care pas şi de a face din fie-care întreprindere ţărănească o întreprindere administrativă, a compromis şi această operă; cu alte cuvinte, administraţia, în loc să înlesnească opera de civilĭzaţie şi de cultură, din contra a sămănat neîncre-

derea, spre a adeveri și maĭ mult că *tot ce s'a făcut, nu este grație eĭ, ci contra eĭ.*

Școlĭ. Jud. Constanța posedă 89 localurĭ de școală romîneștĭ și 21 cu chirie. Recensămîntul general al copiilor de școală dă numărul de 10.589 băețĭ și 7.778 de fete.

Dintre aceștia aŭ frecuentat școlile 5.742 băețĭ și 3.213 fete. Rezultă dar că : din 18.367 copiĭ, numaĭ 8.955 aŭ urmat cursurile. Nicĭ însă acest număr dat, o știm bine, nu exprimă adevărata sumă a copiilor, care într'adevăr urmează la școala. Dintr'însul se poate reduce, fără greșală, maĭ mult de jumătate; și atuncĭ, dacă instrucția reală a interesat așa de puțin administrația, la ce crede dînsa, că vor putea folosi binalele sale, pentru care contribuim, spre a le construi dînsa, cu antreprenoriĭ săĭ de complezență ?

Despre aceasta, prefectura nu ne spune nimic în darea sa de seamă, și nicĭ nu explică iarășĭ cum că, dacă în Dobrogea sînt mult maĭ puținĭ analfabețĭ, ca în țară, aceasta provine din faptul că coloniștiĭ vin în Dobrogea știind deja carte, iar nu că aŭ învățat-o aci.

Școale musulmane sînt 75, iar copiĭ carĭ

le frecuentează 2.468. In unele din aceste școlĭ nu se predă nicĭ de cum limba romînă, iar în altele nu aŭ de cît cîte-va ore pe săptămînă, așa că nu trebue se mire pe nimenĭ, dacă mulțĭ dintre locuitoriĭ străinĭ de origină nicĭ acum nu știŭ încă cartea și limba romînească.

Eŭ nu văd alt mijloc maĭ eficace, spre a sfîrși odată cu această anomalie, de cît acela ca statul să nu maĭ îngădue ca străiniĭ adușĭ de afară, fără nicĭ o preparațiune serioasă, să predea în școlĭ aceea ce le place, și nu este ĭarășĭ bine să se maĭ prelungească hatîrul ca cetățeniĭ romînĭ să se înțeleagă încă cu autoritățile prin interprețĭ plătițĭ de stat!

In jud. Tulcea, în anul școlar 1903—904 aŭ funcționat 93 de școlĭ rurale.

După recensămînt, numărul copiilor în vrîstă de școală a fost de 15.568. Aŭ urmat regulat, după darea de seamă a prefectureĭ respective, 4.937 băețĭ și 2.681 fete, dintre carĭ aŭ promovat 4.149, adică a patra parte din totalul general.

PARTEA III

IN CE CONSISTA REGIMUL EXCEPȚIONAL

Dobrogeniĭ n'aŭ deputațĭ nicĭ senatorĭ, decĭ eĭ nu participă la confecționarea legilor ce li se aplică și n'aŭ dreptul de a exercita controlul parlamentar asupra administrațiuneĭ.

Consiliile generale, atît prin chipul numireĭ lor, cît și prin atribuțiunile ce aŭ, sînt niște simulacre de reprezentațiunĭ a voințeĭ obșteștĭ, fără inițiativă, fără rol.

Comunele se administrează de funcționarĭ aĭ putereĭ executive, străinĭ de localitate și prin urmare de înteresele comuneĭ și, în marea majoritate a cazurilor, cu aptitudinĭ administrative maĭ mult de cît îndoioase; iar consiliile comunale se compun parte din aleșiĭ administrațieĭ, parte din numițiĭ săĭ.

Decĭ toată viaţa reprezentativă de stat, judeţ şi comună este suprimată în Dobrogea.

Apoĭ deosebirĭ restrictive în privinţa organizăreĭ judecătoreştĭ şi în privinţa organizăreĭ corpuluĭ de advocaţĭ; deosebirĭ restrictive în privinţa libertăţilor publice şi chiar a libertăţeĭ individuale, fără a maĭ menţiona alte restricţiunĭ, de maĭ mică însemnătate, din diferite legĭ speciale.

Tendinţa tuturor acestor restricţiunĭ e vădită. *Ea este: concentrarea întregeĭ puterĭ în mîĭnile funcţionarilor publicĭ şi complecta anihilare a orĭ-căreĭ iniţiative şi orĭ-căreĭ manifestărĭ de voinţă din partea cetăţenilor.*

Statul despot, a-tot-puternic, cetăţeanul rob, supus şi umilit, maltratat şi. . . mulţumit. Iată în scurt în ce constă regimul excepţional al Dobrogeĭ.

Regimul excepţional şi starea materială a ţăranuluĭ dobrogean. Partizaniĭ regimuluĭ excepţional abuzează mult de un argument, care este lipsit de orĭ-ce temeiŭ. Eĭ zic: de ce să schimbăm starea actuală de lucrurĭ în Dobrogea, cînd ea a dat atîtea roade bune? Uĭtaţi-vă la ţăranul dobrogean şi comparaţi-l cu cel de dincolo. Precît unul este de gos-

podăros şi bogat, pe atît cel-l'alt este de sărac şi nenorocit. Pentru aceĭ carĭ judecă lucrul în mod superficial, argumentul pare convingător, căcĭ într'adevăr dobrogeanul din toate punctele de vedere, stă maĭ bine de cît ţăranul de dincolo.

Dar ia să vedem, această stare maĭ bună a luĭ se datoreşte regimuluĭ excepţional, orĭ administraţieĭ care l'a condus? Din contra, starea materială a ţăranilor noştri ar fi fost de o mie orĭ maĭ bună, dacă eĭ nu trăiaŭ sub nişte ast-fel de legĭ excepţionale şi nu eraŭ administraţĭ aşa cum sînt!

Domniĭ aceia carĭ susţin asemenea ereziĭ, ignorează saŭ se prefac că nu ştiŭ cum că toţĭ indigeniĭ găsiţĭ aci la încorporarea Dobrogeĭ aveaŭ averile lor deja făcute (ba încă ce averĭ frumoase!) încă de sub Turcĭ.

Romîniĭ Transilvănenĭ asemenea, transformîndu-se în plugarĭ, aŭ realizat în banĭ toate turmele de vite ce aveaŭ. Iar aceĭ dintre Romînĭ veniţĭ din ţară, carĭ s'aŭ statornicit aci, n'aŭ fost dintre ceĭ maĭ răĭ, căci nicĭ odată omul care nu se încrede în capacitatea şi puterea sa de muncă, nu se răsneşte de aĭ săĭ.

Dovadă este că numaĭ săteniĭ veniţĭ din judeţele Ialomiţa, Brăila, Rîmnicul-Sărat şi

Romanaţĭ aŭ rămas în Dobrogea,—toţĭ ceĭ-l'alţĭ, cu foarte puţine excepţiunĭ, după ce aŭ vegetat cîte-va lunĭ de zile pe aci, s'aŭ reîntors şi maĭ săracĭ pe la locurile lor.

Cînd, dar, însă-şĭ lupta pentru cîştig a ales pe ceĭ maĭ bine înarmaţĭ, ca să poată îndura în Dobrogea şi greutăţile naturiĭ şi pe ale oamenilor, şi cînd pe aceştĭ priveligiaţĭ aĭ naturiĭ, statul i-a pus în posesiunea a 25—100 hect. pămînt, pe care eĭ, cu braţele lor, îl muncesc pe tot, ba încă maĭ închiriază şi altele; cum să nu fie maĭ bună starea lor?

Intrebarea ce ar trebui să ne-o punem, nu este aceea ce şi-o fac aceĭ cu pretenţiĭ că ştiŭ să conducă şi să ferească statul de primejdiĭ, ci o alta, cu totul inversă: *ce ar fi făcut Austriacul pînă acum dintr'această provincie, orĭ Americaniĭ dintr' aceştĭ voĭnicĭ?*

Ţăranul de dincolo plăteşte statuluĭ în mijlociŭ de la 20 la 25 leĭ anual, pe cînd acesta numără cel maĭ puţin 250 leĭ, afară de maximul legeĭ maximuluĭ şi de sumedenia de bacşişurĭ, care sînt maĭ scumpe de cît toate!

Căcĭ:

Aicĭ săteniĭ lucrează anual fie-căruĭ primar saŭ notar, cîte 50—60 hectare de sămînă-

tură, fără nicĭ o plată, numaĭ ca să nu îĭ şicaneze!

Plătesc anual de la 800 la 1.500 leĭ, cîte o căruţă pentru transportul gratis al funcţionarilor, o impunere arbitrară, trasă tot din regimul excepţional!

Islazurile vitelor lor le-a prefăcut administraţia în vetre de sat şi le-a împărţit pe banĭ pentru locurĭ de casă pe la toţĭ negustoriĭ străinĭ!

Recolta îĭ silesc să-şĭ-o vîndă cu 20 şi 30% maĭ eftin, ba încă îĭ maĭ înşală şi la numărătoare şi la cîntar, cu ştirea şi complicitatea poliţieĭ!

Impozitele judeţiene şi comunale administraţia le aşează şi tot dînsa le cheltueşte, fără nicĭ un control!

Pădurile comunale ce li se făgăduise prin legea din 1882, care să le curăţe atmosfera de miasme şi să le ocrotească recoltele, nu numaĭ că nu s'aŭ plantat în aceştĭ 23 de anĭ trecuţĭ, dar încă pe toate acele pămînturĭ ce eraŭ destinate să fie plantate, le închiriază statul în folosul săŭ, pe motiv că ne vor umbri commasările după graniţa Bulgarieĭ!!....

Deviŭ lung înşirînd cîte-va exemple, dar

ce să fac, dacă trebue să se știe odată cele ce îndură Dobrogenii?

Ministerul de răsboiŭ, sub D-l Sturdza, voind să construiască 60 de pichete pe frontiera bulgară, numără 100.000 leĭ prefectureĭ de Constanța, spre a i le construi.

După ce a încasat suma, prefectura obține, prin Ministerul nostru de externe, să ia apă de geabă din fîntînile Bulgarieĭ, căcĭ noĭ nu avem apă, în apropiere de unde se construiaŭ pichetele. Apoĭ Ministerul de Domeniĭ îĭ cedează ca piatra ce va extrage din carierele statuluĭ pentru construcțiunea pichetelor să o plătească prefectura cu o reducere de 75 %. Nisipul asemenea îl ia degeaba. Materialele de la pichetele vechĭ le întrebuințează la cele noĭ, lucru ce nu intra în tocmeală. Varul îl arde cu pae luate de la sătenĭ, fără plată... Și așa, cu toate luate degeaba, construește 60 de pichete, pe care ministerul de răsboiŭ le plătise cu cîte 1.666 de leĭ unul, pe cînd Divizia armateĭ din localitate, cu un an înainte, construise 7 asemenea pichete numaĭ cu cîte 700 leĭ unul, plătind totul în banĭ.

Maĭ mult, prefectura îndrăznește să oblige 14 comune dinprejur să care tot materialul

necesar la construcțiunea acelor 60 de pichete, cale de 60 km. depărtare, fără absolut nicĭ o plată.

Ast-fel, fie-care locuitor din acele 14 comunĭ de pe graniță, a fost executat și a făcut cîte 20—25 de transporturĭ de beilic, pe cînd prefectura încasează întreit prețul construcțiuneĭ pichetelor.

Iată ordinul prefectureĭ dat pentru executarea locuitorilor la transpoarte fără plată:

No. 6.130 din 12 Iunie 1904.

Telegramă Telefonică.

Primarilor din Silĭstra-Nouă, Baeram-dede, Satu-Nou, Lipnița, Esechioĭ, Almalĭŭ, Gîrlița, Dobromir, Enișenlia.

„Sînt informat că transportul materialelor pentru pichete merge foarte slab; dacă la o viitoare inspecție, care se va face peste puțin, voiŭ constata aceiașĭ moliciune, voiŭ lua cele maĭ aspre măsurĭ spre a îndrepta o stare de lucrurĭ care nu sînt dispus a o tolera".

(ss) Prefect, **S. Vîrnav.**

D-l Vîrnav nu a voit să plătească nicĭ piatra extrasă din carierele particulare.

Iată reclamația unuĭ proprietar și satisfacția ce i s'a dat de prefect:

„Domnule Prefect,

„Sub-semnatul Dobre Mitea Gheorghe, locuitor domiciliat în cătunul Techederesi, pendinte de com. Enişenlia din plasa Silistra-Nouă jud. Constanţa, cu profund respect viŭ prin aceasta a reclama D-voastră următoarele: In zisul cătun şi de pe pămîntul meŭ mi s'a scos peste 200 m. c. piatră de către oamenii D-luĭ antreprenor al pichetelor ce se construesc din noŭ la fruntaria Bulgarieĭ. Piatra a şi ridicat-o şi a dus-o spre a construi, aceasta cu samavolnicie. Cantitatea s'a constatat de D-l Primar al com. Enişenlia şi de D-l Budoiŭ, picherul aflător în Com. Parachioĭ. Deci plin de respect vă rog să bine-voiţĭ a dispune, prin mijloacele ce aveţĭ, ca D-l antreprenor să 'mĭ plătească piatra scoasă de pe pămîntul meŭ, după cum se plăteşte la stat.

Cunoaşteţĭ, Domnule Prefect, că şi eŭ sînt sărac şi încărcat de o grea familie şi ar fi păcat să mi să ia un drept al meŭ de către acel antreprenor.

Sper, Domnule Prefect, că rugăciunea mea va fi auzită de D-voastră, părinte al judeţuluĭ nostru.

Cu respect,

(ss) **Dobre Mitea Gheorghe.**

Iată acum şi rezoluţia D-luĭ Prefect:

Domnuluĭ Sub-prefect,

A se arăta petiţionaruluĭ că legea Dobrogeĭ nu dă drepturĭ proprietarilor de pămînturĭ asupra

pietreĭ din cariere, pe care eĭ nu o pot exploata nicĭ întrebuința în folosul lor. (?!!?)

18 Maiŭ 1904. (ss) **S. Vîrnav.**

După cum se vede, Prefectul Vîrnav, nu își apropia numaĭ munca sătenilor, dar maĭ voia să le ia și dreptul de proprietate, maĭ cu seamă atuncĭ cînd avea trebuință de piatră ca să construiască!

Dacă cel puțin aceste pichete ar fi fost necesare! Dar nu! Prin noua lege a grănicerilor, care pe atuncĭ era chiar votată, ele nu maĭ sînt de nicĭ un folos. Staŭ goale și se ruinează!

Lucru ce îmĭ aduce aminte o istorioară turcească:

Eraŭ doĭ prietenĭ, amîndoĭ săracĭ, carĭ disperațĭ să tot rabde sărăcia, umblînd împreună, se hotărîră să apuce fie-care pe cîte un drum, cu prinsoare că orĭ-care dintr'înșiĭ se va procopsi maĭ de grabă, să ajute și pe cel-l'alt.

Unul dintr'înșiĭ ajunge mare Vizir la Constantinopol. Cel-l'alt, mergînd la dînsul, obține să fie numit pașă într'o provincie îndepărtată. Pașa ducîndu-se la post, observă că leafa nu 'ĭ ajunge, ca să-șĭ poată întreține rangul cu demnitate; și atuncĭ cere Viziru-

luĭ să i-o mărească. Acesta îĭ răspunde scurt: *să construiască.*

Paşa, neînţelegînd noĭma acesteĭ vorbe, îl întreabă din noŭ: cum să construiască, cînd el nu are destuĭ banĭ pentru întreţinerea caseĭ sale? Vizirul îĭ răspunde prin acelaşĭ cuvînt: *„construeşte"!*

Paşa, supărat, merge atuncĭ singur la Vizir şi, reproşîndu-ĭ că îşĭ bate joc de dînsul, voeşte să-şĭ dea dimisia.

Vizirul îĭ explică, în sfîrşit, cum prin construirĭ, se poate îmbogăţi un funcţionar protejat.

De cînd s'a spurcat, Paşa numaĭ construcţiĭ visează!.....

Şi aceasta o chiamă D-lor stare bună! O fi! Dar nu pentru locuitorĭ, ci pentru aceĭ carĭ îĭ administrează; căcĭ a sta toată ziua cu mîĭnile în buzunar, pentru ca să plăteştĭ serviciĭ datorite, orĭ cît de mult ar munci cine-va, tot va trebui să se egaleze în sărăcie cu ceĭ de dincolo.

Regimul excepţional în Dobrogea şi proprietatea. Sub Turcĭ eraŭ două felurĭ de proprietăţĭ: *mülk* (proprietate absolută) şi *miriè* (posesiune imobiliară).

Legiuitorul nostru, preocupat de idea unificăreĭ proprietățeĭ, a dispus desființarea dijmeĭ, după pămînturile miriè, dînd în acelașĭ timp posibilitate deținătorile lor ca, saŭ să devină proprietarĭ absolutĭ pe dînsele, după ce vor fi plătit statuluĭ 56 leĭ pe hectar, în 28 de anĭ, orĭ să renunțe în favoarea statuluĭ la a treia parte din întinderea lor, pentru ca deținătoriĭ să poată deveni imediat proprietarĭ absoluțĭ, pe restul de două treimĭ din aceste pămînturĭ (miriè).

Mulțĭ dintre posesoriĭ lor aŭ renunțat la o treime, devenind ast-fel proprietarĭ absoluțĭ pe rest. Alțiĭ nu s'aŭ maĭ prezentat comisiuneĭ de verificarea titlurilor de proprietate, ca să și le valideze. Cu chipul acesta, statul a rămas stăpîn pe întinderĭ nemărginite de pămînt, care însă pe atuncĭ n'aveaŭ nicĭ o valoare.

Guvernul, atît spre a-șĭ crea o resursă, cît și maĭ cu seamă spre a popula acele pustiĭ sălbatece ale Dobrogeĭ, s'a hotărît să facă tot felul de avantagiĭ acelor carĭ ar veni să se stabilească în Dobrogea.

Eftinătate de preț, înlesnirĭ de plată, scutirĭ de dărĭ pe 3 anĭ, scutirĭ de vamă pentru Transilvănenĭ, îndemnurĭ,—de toate a făcut, numaĭ ca să atragă lumea; și cazna nu i-a

fost zadarnică: de pretutindenĭ veneaŭ plugarĭ Romînĭ, să se statornicească aci. Vederile înţelepte, însă, ale guvernuluĭ de atuncĭ n'aŭ fost înţelese şi aplicate de prefecţiĭ săĭ din localitate.

Cîrdurĭ-cîrdurĭ de romînĭ din ţară şi din provinciile subjugate aŭ fost goniţĭ înapoĭ, fără să li se dea pămînt.

Odată vestea aceasta răspîndită, imigrarea a încetat, şi atuncĭ comisia de parcelare, care era plătită pe hectar, ca să-şĭ dea de lucru, aŭ făcut greşala să îmbuibeze cu pămînturĭ pe locuitoriĭ de origină străină şi pe toţĭ scriitoraşiĭ de prin toate autorităţile.

Aceştĭ din urmă, crezînd că ratele pămîntuluĭ le vor putea plăti din arenda după dînsul, şi văzînd că eĭ nu pot prinde nimic dintr'însele, iar pe de altă parte că şi punga le era goală, uniĭ de la termenul de plată al primeĭ rate, alţiĭ maĭ tîrziŭ, le-aŭ vîndut orĭ le-aŭ abandonat statuluĭ, tot aşa de uşor după cum le luase.

Guvernul, speriindu-se de aceste rămăşiţe şi judecînd pe toţĭ noiĭ proprietarĭ după chipul acelor carĭ se lipsiseră de pămînturile cerute, neavînd cu ce le plăti şi neputîndu-le nicĭ exploata, schimbă îndată de tactică; şi de

unde fusese favorabil uneĭ colonizărĭ cît de largĭ şi de repezĭ, refuză de odată să maĭ dea pămînt în loturĭ marĭ, chiar şi acelor Transilvănenĭ pe carĭ el însuşĭ îĭ îndemnase să vie acĭ cu mulţimea lor de oĭ şi cu întreaga lor gospodărie.

Orĭ-cine îşĭ poate închipui ce dezastru a fost atuncĭ pe aceştĭ bieţĭ oamenĭ. Acest lucru văzîndu-l regretatul Anastase Stolojan şi căutînd să-ĭ îndulcească, le-a făgăduit că, deşi hotărîrea guvernuluĭ este de a nu maĭ împărţi loturĭ marĭ de pămînt la nimenĭ, totuşĭ lor le va aproba întinderile necesare de pămînt, numaĭ ca pe un acelaşĭ nume să nu se ceară de cît cîte un loc mic de 10 h.

Mocaniĭ, încrezătorĭ în făgăduiala ministruluĭ, aŭ făcut ast-fel.

Aceasta este origina cererilor de pămînt pe nume fictive, care poate să se fi lăţit întru cît-va şi printre alţĭ amatorĭ de pămînt, carĭ, în tot cazul, mulţĭ nu pot fi.

De la 1888, data schimbăreĭ de tactică a guvernuluĭ, lucrurile apoĭ aŭ mers din răŭ în maĭ răŭ pentru toţĭ aceĭ carĭ cumpărase pămînt aicĭ.

Ministerul de Domeniĭ, din precupeţire în precupeţire, strecoară într'o bună dimineaţă

stituţională, al încorporărei Dobrogeĭ şi al indivizibilităţeĭ statuluĭ este consacrat în modul cel maĭ formal.

Şi apoĭ art. 133 din constituţiune, glăsueşte ast-fel „Dispoziţiunile acestei constituţiunĭ se vor putea aplica prin legĭ speciale şi în partea Romînieĭ de peste Dunăre".

Dobrogeniĭ ne pregătiţĭ. Sînt uniĭ carĭ cu drept cuvînt, întemeiaţĭ pe principiul că: o formă democratică de guvernămînt, devine primejdioasă pentru stat, atuncĭ cînd ea nu se sprijină pe valoarea reală a cetăţenilor săĭ, s'aŭ declarat contra acordăreĭ drepturilor, crezînd însinuările ce uniĭ înteresaţĭ aŭ răspîndit contra Dobrogenilor.

Domnul nostru Iisus Hristos, într'o împrejurare analoagă aŭ răspuns acuzatorilor săĭ, cam aşa: „Cel care este maĭ bun dintre voĭ toţĭ, să ia piatra să mă lovească".

Deşi noima acestor Dumnezeştĭ cuvinte, spune tot ce trebuia spus în această privinţă, totuşĭ, am adus în această lucrare date şi ştiinţe, care nu maĭ pot lăsa nicĭ un fel de îndoială cum că: ceĭ maĭ mulţĭ ştiutorĭ de carte sînt în Dobrogea. Că majoritatea mare a proprietăţeĭ funciare rurale se stă-

în legea din 7 Aprilie 1889, pentru înstrăinarea bunurilor statuluĭ din România de a stînga Dunăreĭ, o dispozițiune, după care îșĭ rezervă dreptul de a deposeda, fără somațiune și fără judecată, pe toțĭ cumpărătoriĭ de loturĭ din Dobrogea, carĭ ar fi rămas în întîrziere cu plata a două rate, condițiune ce în legea de regulare a proprietățeĭ imobiliare din Dobrogea de la 3 Aprilie 1882 nu numaĭ că nu era, dar încă printr'însa se dăduse avantagiul ca ratele primilor treĭ anĭ să poată fi plătite la sfîrșitul perioadeĭ de răscumpărare. Cine putea să bănuiască, că maĭ tîrziŭ această nouă dispozițiune se va aplica și vechilor cumpărătorĭ! Și cu toate acestea de atuncĭ și pînă azĭ, vechĭ și noĭ cumpărătorĭ aŭ fost toțĭ supușĭ, fără deosebire, la bunele grațiĭ ale celuĭ dintîĭ agent domenial!

Ast-fel, într'un singur an s'a urmărit și vîndut cu toba averile vechilor cumpărătorĭ, nu numaĭ pentru ratele anuluĭ curgător, dar încă și pentru ratele primilor 3 anĭ, pe care eĭ aveaŭ facultatea de a le achita la sfîrșitul perioadeĭ de răscumpărare.

Apoĭ aŭ întins dreptul de deposedare din noua lege și asupra altor categoriĭ de cum-

părătorĭ de loturĭ, aşa că, din abuz în abuz, aŭ ajuns ca într'un singur an să deposedeze lumea de 57.000 h., pe 14 pretexte diferite şi din care pînă astă-zĭ justiţia n'a admis nicĭ unul.

Iată ce însemnează legile pentru aceĭ carĭ nu aŭ putinţa ca să se apere!

Revizuirea pămînturilor. Adversariĭ acordăreĭ drepturilor politice răspîndesc acum printre Dobrogenĭ o altă panică.

Eĭ zic că drepturĭ nu se pot da pînă ce proprietatea nu va fi revizuită.

Ce o fi avînd de a face revizuirea proprietăţeĭ cu drepturile politice, nu ştiŭ, cînd listele nu se fac pe vecie ci se prefac pe tot anul. Şi apoĭ, statul n'a plătit el în aceştĭ 20 şi maĭ bine de anĭ, inginerĭ şi paraingginerĭ, carĭ aŭ delimitat, revizuit şi răsrevizuit proprietăţile? Dacă unul strică astă-zĭ ceea-ce a făcut altul erĭ, a noastră e vina? Şi dacă dînşiĭ, din interese personale, ar tot născoci la revizuirĭ, noĭ să le plătim cu libertăţile noastre?

Să aibă o cazarmă întreagă de înginerĭ şi să nu ştie astă-zĭ statul cît pămînt a avut în Dobrogea, cît a vîndut, cuĭ l'a vîndut, nicĭ

cît i-a maĭ rămas acum în stăpînire, asta e culmea de ridicul, la care o destrăbălare oficială poate ajunge! Şi totuşĭ acesta este un fapt, de care se poate încredința orĭ-cine.

Teamă de înstrăinarea Dobrogeĭ. Cînd atîtea pretexte se inventează pe toată ziua contra asimilăreĭ noastre, nicĭ putea să nu fie însfîrşit cuprinşĭ şi Dobrogeniĭ de tot felul de bănuelĭ asupra cauzelor carĭ înrîuresc prelungirea rezolvăreĭ aceşteĭ chestiunĭ.

Una dintr'însele, cea maĭ primejdioasă pentru economia aceşteĭ provinciĭ este temerea ce creşte din zi în zi printre proprietariĭ marĭ, maĭ cu seamă, cum că *un pericol grav trebue să planeze asupra aceşteĭ provinciĭ.* Şi iată de unde a născut această bănuială:

Art. 4 din legea organică a Dobrogeĭ din 9 Martie 1880 se exprimă ast-fel:

„O lege specială va determina condițiunile cu care eĭ vor putea exercita drepturile lor politice şi cumpăra imobile rurale în România propriŭ-zisă.

„O altă lege va statua despre reprezentațiunea locuitorilor dobrogenĭ in parlamentul romîn“.

Dacă aceste legĭ nu s'aŭ făcut nicĭ pînă astă-zĭ şi dacă Dobrogea încă nu a intrat pînă acum nicĭ măcar în denumirea generală de „Romînie propriŭ-zisă", — deosebire ce a rămas făcută prin chiar art. din legea de maĭ sus, — de ce nu s'ar bănui că asimilarea complectă a acesteĭ provinciĭ cu ţara, a fost supusă la nişte eventualităţĭ ascunse şi de aşa natură, că la un moment dat ele ar putea, cu bună ştiinţă, deslipi această provincie de ţară, şi atuncĭ ce ne-am face noĭ aceştia, carĭ Romînĭ fiind, tot Romînĭ în ţara noastră voim să rămînem?

Pentru ce, dacă se ştia aceasta, ne-aŭ împins să ne părăsim căminele părinteştĭ şi să ne plasăm tot avutul şi munca noastră de 28 de anĭ într'un loc de a căruĭ desăvîrşită stăpînire nu eraŭ sigurĭ?

S'a putut iarăşĭ ca, în urma stabilirei noastre, să fi survenit nouĭ combinaţiunĭ internaţionale, prin care compensaţiunile făgăduite Romînieĭ să fie îndreptate într'altă direcţie; şi atuncĭ iubirea de neam nu obliga pe orĭ care Romîn, să caute din vreme, ca prin orĭ-ce mijloace, fie şi indirecte, să prevină pe consîngeniĭ săĭ a-şĭ pregăti retragerea, cu orĭ cît maĭ puţine pagube?

Nu o fi nimic din toate acestea. Orĭ cum, însă, ce altă însemnare poate să maĭ aibă acum o prelungire a regimuluĭ excepțional?

Politica noastră în Dobrogea lipsită de orĭ-ce idee conducătoare. Mulțĭ cred, că afinitatea unora dintre Dobrogenĭ, hrănită de dorul de extensiune al consîngenilor lor din statele vecine, va crea, la un moment dat, greutățĭ statuluĭ nostru, pentru că eĭ nu sînt încă romînizațĭ,—și aluzia se face maĭ cu seamă la Bulgarĭ. De ar fi așa, firește că noĭ ceĭ dintîĭ, în loc să cerem drepturĭ pentru dînșiĭ, am stărui, din potrivă, pentru înmulțirea mijloacelor de apărare contra lor.

Deși însă, prin felul lor de a fi, ne pun la adăpost de orĭ-ce asemenea temerĭ în viitor,—mă voiŭ pune totușĭ și eŭ în aceiașĭ ipoteză cu acuzătoriĭ lor, susținînd că într'adevăr pînă azĭ, nicĭ unul din elementele străine, care locuesc în Dobrogea, nu s'a romînizat.

Voiŭ face și maĭ mult. Intemeiat pe emigrările ce astă-zĭ se fac pe o scară mare, cu chiar înlesnirea plătită a autorităților, voiŭ arăta că și Romîniĭ se întreabă astă-zĭ ce maĭ sînt eĭ țara lor? cetățenĭ orĭ unelte, negri

saŭ albĭ, cînd și acum după 28 de anĭ, tot numaĭ administrația cugetă șĭ face pentru dînșii, și tot numaĭ eà profită de munca lor?

De un sfert trecut de veac, zic toțĭ, ne țin sub regim excepțional, pe motiv că prin-tr'însul maĭ sigur ne poate apăra și maĭ bine ne poate gospodări.

Apărarea am văzut-o! Atîta pot spune acĭ, ca Romîn.

Așĭ trece la gospodărie.... Dar ce? Nu reese ticăloșia eĭ din fie-care cuvînt ce scriŭ acĭ și care este ecoul palid, nu numaĭ al tuturor dobrogenilor, dar și al țăreĭ întregĭ?

Și apoĭ, să fim serioșĭ. Nu cum-va crede cine-va, că prin păpușile ce s'aŭ trimis și se trimit acĭ, orĭ prin egoismul lingușit al celor de sus, provincia aceasta poate prospera? Eĭ așĭ!

O țară unde funcționarul plătit cu cîte-va sute de leĭ, își maĭ face și avere, trăind în același timp pe un picior de 40.000—50.000 leĭ pe an, este cu atît maĭ degraba pierdută, cu cît, de cînd acest lucru se petrece, nicĭ unul din guvernele carĭ s'aŭ succedat nu a avut nicĭ ochĭ să vadă, nicĭ urechĭ, să audă jalea săracilor și scîrba celor-l'alțĭ!

Te mirĭ cum aceștĭ fățarnicĭ aŭ ajuns să

mistifice şi însuşĭ pe suveran, că Dobrogea este un cuĭb de răsvrătitorĭ şi de anarhiştĭ primejdioşĭ gata la toate, spre a se fi lăsat *El, Regele şi Părintele nostru,* să fie păzit la Constanţa, de acel regiment de poliţiştĭ bucureştenĭ, care aŭ mirat şi întristat toată Dobrogea!

Pe apă şi pe uscat, în amîndouă călătoriile ce a făcut, I s'aŭ înşirat steagurĭ, caĭ, căruţe, primarĭ, dar nimenĭ n'a priceput, că adevăratul motiv al aceleĭ secfestrărĭ împodobite, era ca nimenĭ dintre aceĭ carĭ întreţin statul cu banul şi cu munca lor, să nu-L poată apropia şi să-ĭ spună, că, cele ce se petrec în Dobrogea, compromit şi statul şi pe aceĭ care îl conduc!

Şi cu aceştĭ funcţionarĭ, carĭ şi-aŭ făcut un venit din slujba şi patriotismul lor, ar voi D-lor să asimilese elementele noastre de originĭ străine?

In ast-fel de minune nicĭ o minte întreagă nu poate să creadă.

De alt-fel nu numaĭ la noĭ unde Dobrogea, fiind considerată că o moşie de exploatat, s'aŭ trimis, cu micĭ excepţiunĭ, numaĭ vechilĭ, ci pretutindenĭ se ştie că administraţia nu

poate să fie un factor de naționalizare (exemplu, Rusia și Ungaria).

Chiar presupunînd că administrația din Dobrogea a fost cea maĭ perfectă; admițînd că aicĭ s'aŭ trimis numaĭ funcționariĭ ceĭ maĭ inteligențĭ, ceĭ maĭ corecțĭ și ceĭ maĭ încercațĭ, nu este maĭ puțin adevărat, că administrația, ca putere executivă, e în toate țările, prin propria eĭ natură, un organ de constrîngere, iar nicĭ de cum de educație.

Origina eĭ, e autoritatea indiscutabilă; mijloacele eĭ de acțiune sînt legile și regulamentele, încă și maĭ puțin discutabile. Pentru ea cetățeniĭ nu sînt de cît indivizĭ, carĭ trebue să se supue, să fie pedepsițĭ și impușĭ la dărĭ. Administrația nu numaĭ că nu se adresează la ceea-ce omul respectă maĭ mult în el: *voința liberă,* ci chiar o reprimă. Ea cere de la cetățenĭ, în cazul cel maĭ bun, sacrificiul individualitățeĭ sale pentru binele general.

Orĭ, un ast-fel de regim este forciarmente incompatibil de a romîniza.

Administrația poate desfășura tot aparatul săŭ de legĭ și regulamente; ea poate să populeze toate unghiurile Dobrogeĭ cu agențĭ oficialĭ și secrețĭ;—nicĭ într'un caz, însă, nu va

inspira ataşamentul şi dragostea. Cel mult, ea poate să răspîndească frica, care este cea maĭ slabă garanţie de dominaţie.

Şi într'adevăr, ce s'a făcut pentru ca sentimentele de dragoste către patria comună să se înrădăcineze în inimile Dobrogenilor? Ce metodă s'a întrebuinţat pentru ca Dobrogeniĭ să îşĭ facă convingerea, că sînt Romînĭ? Nimic, pentru că nu s'a făcut lucrul cel maĭ de căpetenie.

Maĭ întîĭ de toate, sentimentele şi convingerile nu se impun. Ele trebuesc să răsară spontaneŭ şi firesc, prin singurul joc al voinţeĭ libere, în acest for interior care se chiamă sufletul omenesc.

Eĭ bine, ce s'a făcut pentru cîştigarea libereĭ voinţe a celor-l'alte naţionalităţĭ şi pentru apropierea sufletuluĭ lor de sufletul romînesc? *Aŭ fost lipsiţĭ de reprezentaţiile lor în parlament.*

Orĭ cît de imperfectă ar fi viaţa politică parlamentară în România, orĭ cît de rudimentare şi de primitive ar fi luptele politice din ţară, ele sînt totuşĭ singura expresie a voinţeĭ poporuluĭ. Orĭ cît de fictivă ar fi suveranitatea poporuluĭ în regimul nostru constituţional, nu e maĭ puţin adevărat, că

eă este singura legătură care unește politicește pe toți fiĭ țăreĭ.

Cînd, dar, toată politica noastră în Dobrogea n'a fost bazată de cît pe interese materiale, nefăcînd nimic pentru educația elementelor autohtone, pe ce se poate baza o dominațiune solidă romînească în Dobrogea? Nu cum-va aparențele de supunere și de ordine a elementelor autohtone, să iaŭ drept realitățĭ? Ar fi prea naiv!

Elementul autohton este supus, fiind-că are frică de administrație, iar nu din patriotism, și după cum ni se închină astă-zĭ nouă, așa s'a închinat erĭ Turcilor și tot ast-fel se va închina mîĭne altora.

Interesele generale ale unuĭ stat nu pot să fie satisfăcute de către niște contribuabilĭ supușĭ și indiferențĭ, ele trebuesc să fie sprijinite pe cetățenĭ conștiențĭ de datoriile lor și pătrunșĭ de sentimente patriotice.

Drepturile fac tot-d'a-una pe cetățenĭ să uĭte sarcinile. Exercitarea lor este școala unde dînșiĭ învață să se aprecieze și să se iubească. Printr'însele eĭ se luminează uniĭ pe alțiĭ și tot prin ele se naște și se întreține în toțĭ, acea solidaritate de interese care fac puterea unuĭ stat.

Nevoia de a se acorda drepturĭ dobrogenilor. Faptul menținereĭ noastre de atîta timp sub regim excepțional și atuncĭ cînd nimenĭ dintre cele-l'alte popoare Europene nu îl maĭ aŭ, este atît de isbitor, că el nu a scăpat neobservat nicĭ străinilor.

Iată ce scrie un publicist străin De Bellessort, într'un studiŭ recent intitulat *A travers la Roumanie* și apărut în „Revue de deux mondes" de la 15 Martie 1905:

„Administrația romînă nu s'a arătat de la început nicĭ prea sensibila la frumusețile Dobrogeĭ, nicĭ prea îngrijata de obĭectele sale de studiŭ, dar ea a crezut că locuitoriĭ acesteĭ provinciĭ privilegiate, fără deputațĭ și senatorĭ, trebue să se bucure de o situațiune socială cel puțin tot atît de extraordinară ca și natura țăreĭ lor. *Anexiunea le-a conferit titlul de: cetățenĭ Romînĭ,* dar dacă eĭ ar avea nenorocirea să treacă podul de peste Dunăre și ar voi să ia în serios acest titlu, Curtea de Casație le-ar releva imediat și fățiș impertinența și le-ar dovedi că, fiind *cetățenĭ Romînĭ în Dobrogea, afar din Dobrogea eĭ nu maĭ sînt nicĭ Romînĭ nicĭ cetățenĭ și nu fac parte din nicĭ o categorie cunoscută.* Cutare autohton, care ar voi să părăsească Constanța și să se stabilească în Bucureștĭ, ar vedea numele săŭ șters fără milă din listele electorale ale Bucureștilor, *el nu maĭ e cetățean Romîn și nu e, cu toate acestea, nicĭ supus străin!*"

Trist este, să vezi pe străinul trecător, compătimindu-te, de robia ce-ți impun frații tăi de sînge!!! Aș fi curios să știu ce ar putea răspunde aceĭ cu inoportunitatea în buzunar, dacă li s'ar pune următoarea importantă întrebare: Starea excepțională de azĭ în Dobrogea nu este ea în sine o armă teribilă în contra voastră?

Faptul că n'ațĭ dat pînă acum drepturĭ Dobrogenilor, că iĭ țineți într'o stare excepțională, sub o pază continuă, nu este proba cea maĭ puternică, că dominațiunea romînă în Dobrogea este trecătoare? Pînă acum, voĭ n'ațĭ făcut nimic propriŭ zis pentru Dobrogenĭ. Podul și portul aŭ fost făcute în interesul general al țăreĭ, iar nu pentru dînșiĭ, fiind-că eĭ nu exportează cerealele lor în țară. Această indiferență nu confirmă slăbiciunea voastră, neîncrederea voastră, frica voastră?

Și apoĭ ce alt de cît regimul excepțional poate hrăni maĭ bine o propagandă antiromînă?

Pentru fericirea noastră, o așa propagandă nu există astă-zĭ în Dobrogea; însă ceea-ce nu există azĭ, se poate ivi mîine și de datoria noastră este să luăm din gura vrăjma-

şilor, cu un ceas mai înainte, unul din argumentele cele mai puternice, pentru o asemenea agitaţie.

„Mîine, zice în jurnalul *Epoca* eruditul nostru profesor D-l Titu Maiorescu, poate surveni o complicaţie în Balcanî, Statul Romîn e dator să manifeste cu toată tăria, hotărîrea sa de a menţinea, în ceea-ce îî priveşte, tractatul de la Berlin şi de a nu toléra ca vré unul din statele balcanice să încerce unilateral o modificare teritorială în folosul său; şi *în împrejurările de astă-zi trebue să înceteze şi provizoratul, care a caracterizat administraţia Dobrogeî pînă acum.* La neliniştea Serbieî, la agitarea Bulgarieî, la turburarea Macedonieî şi la protestarea Grécieî, *Romîniî se cuvine să răspundă maî întîî de toate prin pacînica şi constituţionala încorporare definitivă a judeţelor din dreapta Dunăreî cu întregul stat indivizibil.*

Şi maî departe, după ce D-l Maiorescu spune că: „Sistemul nostru reprezentativ, nu a fost o piedică, ci poate o înlesnire ca uniî funcţionarî de-a-dreapta Dunăreî să îşî continue relele lor apucăturî şi de-a-stînga Dunăreî“, adaogă;

„Dar asemenea consideraţiunî ne par secondare faţă de actuala situaţie politică a Europeî Orientale. *Această situaţie impune regatuluî Romîn datoria de a se înfăţişa perfect unificat din Carpaţî pînă spre Balcanî şi dacă podul peste*

Dunăre a întărit fiziceşte legătura noastră cu Dobrogea şi cu Marea Neagră, supunerea tuturor sub aceleaşi legi, o va întări şi sufleteşte şi va consacra ast-fel unul din rezultatele răsboiului Independenţei".

Iar ilustrul şef al partidului conservator şi prim-ministru, Domnul G. Gr. Cantacuzino, cu prilejul inspecţiunei ce a făcut-o anul acesta în Dobrogea, a rostit următoarele înţelepte cuvinte, măgulitoare pentru populaţia dobrogeană şi din cari reiese legitimitatea aspiraţiunelor acelei populaţii de a eşi din regimul excepţional în care se găseşte încă astă-zi, după 28 de ani de realipire la patria mamă.

Iată cum se exprimă D-l G. Gr. Cantacuzino la banchetul de la Tulcea:

„Domnilor! De un timp îndelungat eram stăpînit de o vie dorinţă de a putea cunoaşte de aproape Dobrogea, această scumpă piatră de pe Coroana Romîniei, care realipită la sînul mamei patrii, nimic nu o va mai putea deslipi. Vizitînd Dobrogea, am putut vedea frumuseţea acestei provincii, frumuseţă ce nu se poate măsura de cît cu amintirile faptelor glorioase ale marelui nostru Voevod Mircea-cel-bătrîn.

„Văzînd de aproape acest popor laborios şi harnic, mă simt fericit să pot contribui la legitimele sale dorinţi. Prin credinţa lor Dobrogenii ne dau

dovadă că merită o soartă înflorită. Partidul conservator e dator să răsplătească aceste dovezi de credință ale poporului dobrogean, studiind nevoile acestei provincii și punîndu-o pe picior de egalitate, în ce privește legile, cu restul țărei".

Iar la banchetul de la Constanța tot D-l G. Gr. Cantacuzino a rostit următoarele cuvinte:

„Domnilor! Mi s'a oferit deja la Tulcea plăcuta ocaziune de a adresa bravilor Dobrogeni gratitudinea mea pentru strălucita primire ce mi s'a făcut; repet și dumneavoastră gratitudinea mea și mă simt fericit că vă pot expune vederile guvernului față de Dobrogea. Două-zeci și șease de ani aŭ trecut de la realipirea Dobrogeĭ la România mamă, s'aŭ făcut progrese, dar maĭ sînt de făcut. Să salutăm dar legile imanente ale progresuluĭ, care împing Dobrogea spre o altă soartă.

„Guvernul conservator e hotărît să studieze spre a crea legĭ nouĭ care să asigure Dobrogeĭ aceleașĭ drepturĭ ca și restuluĭ țăreĭ. Se va face această reformă după matură chibzuință, dar se va face cu energie și curaj, ca să asigure Dobrogenilor soarta ce li se cuvine".

Iată cum trebue să cugete și să facă înțelepciunea, prevederea și patriotismul adevăraților Romînĭ, geloșĭ de binele și de progresul țăreĭ lor, iar nu pentru plăcerea de a păstra

sinecurĭ, să chinuiască o provincie, oprind-o de la progres şi înstrăinînd-o de ţară.

Consecinţele acordăreĭ drepturilor politice. Am arătat cît de neîntemeiată este frica de o mişcare iredentistă bulgară; dar chiar de am admite că se va putea crea un partid naţionalist bulgar, noĭ trebue, ca în loc să amînăm momentul acordăreĭ drepturilor, din contra să 'l apropiem cît vom putea maĭ mult.

Sînt boale care nu pot fi tratate pînă ce printr'un mijloc oare-care nu se provoacă manifestarea lor. Nu maĭ sub un regim de libertate şi de egalitate noĭ ne putem da seama dacă există saŭ nu »pericol bulgar« şi cum trebue să fie combătut.

Faptul că el nu se arată azĭ, nu înseamnă că el nu există nicĭ-de-cum. El există şi va exista cîtă vreme Bulgariĭ nu sînt asimilaţi, şi nu se vor asimila pînă cînd nu li se vor da drepturĭ.

Acordarea drepturilor va avea negreşit de consecinţă foarte însemnată împărţirea societăţeĭ bulgare în maĭ multe tabere.

Azĭ Bulgariĭ, neavînd o viaţă politică şi socială, trăesc închişĭ şi izolaţĭ, cu nădejdea într'un viitor de vis. Intre eĭ există, acea so-

lidaritate primitivă, care este inerentă la toate grupările omeneşti oprimate. Cu viaţa politică, care are să facă din fie-care Bulgar un cetăţean şi un alegător, se deschide pentru fie-care dintr'înşii un alt cîmp de activitate.

Grupările nu se vor maĭ face după rase şi naţionalităţi, ci după interese şi ideĭ. Ţăranul va merge cu ţăraniĭ. Orăşanul cu orăşeniĭ. Conservatoriĭ, liberaliĭ şi junimiştiĭ aŭ să intre în grupările respective.

Dar apoĭ, unde maĭ puĭ avîntul ce-şĭ va putea lua provincia, odată scăpată de aceste paserĭ de pradă, care, s'aŭ încuĭbat aci în Dobrogea, fiind-că schimbările de guverne, nu le ating.

Aŭ indatorat oraşul Constanţa ca să aducă apă bună şi cînd colo s'a adus una împuţită din lac.

Studiază de anĭ de zile, facerea linieĭ ferate Tulcea-Constanţa, de care provincia are atîta nevoe şi nimic nu s'a început.

La toate judeţele statul vine în ajutor pentru şosele, uumaĭ de la noĭ, ia şi iar ia!

Malurile Măreĭ se surpă din an în an cu case cu tot în oraşul Constanţa şi D-lor construesc palate şi cazine de petrecere, atnncĭ

cînd n'au nicĭ stradele canalizate, pavate şi luminate.

Iată pentru ce voim drepturĭ. Le voim pentru ca printr'însele să ne asigurăm persoana şi averea, şi le maĭ cerem pentru ca tot prin ele, să ne facem şi îmbunătăţirile de care avem noĭ nevoe.

Este şi ruşine ca statul care încasează de la noĭ atîta sumă de banĭ, să nu ne fi dat după 28 de anĭ *prin primariĭ săĭ numiţĭ, nicĭ măcar apă de băut.*

Drepturile politice şi revizuirea Constituţieĭ. Inventatoriĭ de argumente aŭ maĭ născocit că: spre a se putea desfiinţa regimul legilor excepţionale din Dobrogea este nevoe de o prealabilă revizuire a constituţieĭ şi decĭ pentru o nouă frămîntare de aşa fel, trebue ales un timp priincios.

Să las că chiar de ar fi nevoe de o revizuire a constituţieĭ şi încă sacrificiul alegereĭ uneĭ camere constituante, nu ar fi prea mare; dar apoĭ iată ce zice în primul săŭ art. constituţia revizuită la 8 Iunie 1884: Regatul Romînieĭ cu judeţele sale din dreapta Dunăreĭ, constitue un singur stat indivizibil.

Decĭ principiul fundamental de ordine con-

pîneşte de Romînĭ, şi că starea materială a dobrogenilor, le permite să dea exemple de neatîrnare.

Şi atuncĭ ce loc maĭ pot avea nişte asemenĭ învinovăţirĭ şi ezitărĭ?

Teama de aleşiĭ Dobrogeĭ. Şi la aceasta cifrele vor răspunde.

A se vedea tabela statistică ce se alcătueşte acum, pe cens şi naţionalităţĭ de către ministerul de finanţe cu ocazia recensămîntuluĭ general pe periodul viitor, căcĭ aceea făcută de mine, pe cîud eram prefect de Constanţa nu mi s'aŭ dat.

Orĭ-care ar fi însă numărul de alegătorĭ arătaţĭ pe categoriĭ de numita statistica a ministeruluĭ de finance, din care se va vedea că Romîniĭ sînt în foarte mare majoritate; căcĭ la colegiul I al marilor proprietarĭ ruralĭ din jud. Constanţa sînt 216 Romînĭ, 27 Musulmanĭ, 20 Bulgarĭ, 10 Germanĭ, 8 Grecĭ şi un Rus; avem totuşĭ o observaţiune foarte importantă de adus la cnnoştinţă.

Aceea că prin listele electorale actuale, aŭ fost înscrişĭ pe bacşişurĭ, hatărurĭ şi mărturiĭ mincinoase, sumă de străinĭ carĭ nicĭ n'aŭ

fost raiale turceştĭ şi nicĭ nu fac parte din vre-o categorie, pe care legea mumă a Dobrogeĭ, să-ĭ fi declarat de cetăţenĭ Dobrogenĭ.

Aceasta este o cestiune foarte serioasă care trebue să preocupe pe guvern cu ocazia acordăreĭ drepturilor.

Aceştĭ străinĭ strecuraţĭ fraudulos printre cetăţenĭ, numără poate ca la 20—30 % din numărul total aĭ cetăţenilor prevăzuţĭ astă-zĭ in tabela statistică.

Decĭ prin legea care s'ar acorda drepturĭ dobrogenilor trebue să se prevadă că la facerea noilor liste electorale, afară de Romîniĭ de origină şi de toate raialele turceştĭ constatate din acte oficiale, *toţĭ ceĭ-l'alţĭ vor trebui să-şĭ dovedească această calitate a lor in faţa autorităţilor in drept.*

CONCLUZIE

Şi acum după ce am arătat starea Dobrogeĭ şi a Dobrogenilor, atît pe cît se putea face într'o lucrare de aşa fel, supunem la dreapta judecată a opinieĭ publice, a guvernuluĭ ţăreĭ şi maĭ cu seamă a prea Inţeleptuluĭ nostru Suveran, să judece, dacă n'aŭ şi chiar prea întîrziat momentul, cînd Dobrogenĭ trebuiaŭ să intre desăvîrşit în marea familie romînească.

Să aprecieze după fapte săvîrşite, iar nu, după insinuărĭ hrănite, dacă, dată fiind, educaţia şi pregătirea celor maĭ mulţĭ dintre funcţionariĭ noştri administrativĭ, eĭ, aŭ putut saŭ vor putea satisface vre-odată, adevărata menire a unuĭ regim de legĭ exceptionale.

De altă parte implorăm pe toţĭ să binevoiască a se convinge din isvoare oneşte şi independente, dacă chiar eŭ văzînd că trebue să micşorez ruşinea unora dintre serviciile publice din Dobrogea, nu am trecut peste cele maĭ culpabile din faptele lor, pe care

cu toate acestea, lucru de mirat, Dobrogenii le-aŭ suferit liniştiţĭ pînă azĭ.

Partidul conservator luînd chestia dobrogeană în mînă, aŭ dovedit nu numaĭ o pregătire maĭ largă, în arta de a guverna, o inimă maĭ caldă pentru tot ce atinge interesele romîneştĭ, dar ca şi în legea contenciosuluĭ administrativ, în chestia macedoneană şi în aceea cu Potemchin-ul, el, se arată şi cu noĭ, hotărît să desfiinţeze arbitrariul şi să întreţie renumele umanitar al naţiuneĭ romîneştĭ.

Nu tot la aceasta s'aŭ văzut că tinde D-l Dimitrie Sturdza, şeful partiduluĭ liberal, care deşi fricos şi nehotărît cum este, aŭ înfluenţat totuşĭ, într'atît partidul său, că păstrîndu-şĭ eticheta de liberal, menţine tirania.

Tot uniĭ membriĭ din partidul liberal, maĭ răspîndesc ştirea că: dacă D-l Sturdza înfăşoară acordarea drepturilor cu faimoasa sa inoportunitate, aceasta o face, fiind-că M. S. Regele, este atît de puţin dispus să acorde drepturĭ Dobrogenilor, *în cît în ziua cînd partidul conservator, ar voi să le dea, el ar fi nevoit să plece de la putere.*

Nu sînt curtezan, fiind că sînt plugar, şi cum pe plugarĭ, toţĭ, dar absolut toţĭ, fără excepţiune, i-aŭ oropsit, ţinîndu-ĭ în intu-

neric și în mizerie, a-șĭ putea, revoltat cum sînt de aceasta, să-mĭ exprim sus, tare, și fără nicĭ o teamă, nemulțumirea contra orĭ cuĭ a-șĭ crede eŭ, că contribue la această stare.

Dar orĭ-ce s'ar zice, de către aceĭ carĭ s'aŭ obicĭnuit, să se ascundă după coroană, atuncĭ cînd daŭ în greŭ, eŭ nu cred ca Suveranul nostru, sclav al datorieĭ, așa cum este, și doritor de progresele și binele țăreĭ asupra căreia domnește, să se pună stavilă înviereĭ a 5 și jumătate milioane de sătenĭ și a treĭ sute miĭ de Dobrogenĭ, supușĭ credincioșĭ aĭ Săĭ.

Să admit însă, pentru un moment, că părerea M. Sale Regeluĭ, ar fi că încă Dobrogeniĭ nu sînt destul de pregătițĭ pentru drepturĭ. Eĭ, și, ce alt ar dovedi aceasta, de cît că: aceĭ carĭ fac zi și noapte anticamerĭ la palat L'aŭ indus în eroare.

Și apoĭ, ce? Nu știe Suveranul că purtarea locuitorilor noștri de origine străină, atîrnă de purtarea noastră față de eĭ; și că noĭ manifestîndu-le mereŭ o nervozitate fricoasă, dăm dovadă de o neîncredere nejustificată, în propriul nostru drept.

Nu! partea asta nu ne îngrijește de fel; fiind-că acolo unde este dreptatea și interesele țăreĭ, tot acolo va fi și Regele nostru.

Unde am dori să isbutim, este ca să putem convinge pe chiar aceĭ, carĭ din interes aŭ fost şi sînt încă şi astă-zĭ în potriva acordăreĭ drepturilor, că greşesc ca Romînĭ şi păcătuesc ca creştinĭ, dorind să maĭ menţină sub o ast-fel de epitropie o provincie de atîta viitor.

Şi într'adevăr ca bunĭ Romînĭ vorbind, la ce foloase ne maĭ putem aştepta de la un regim excepţional, care în interval de 28 de anĭ, n'aŭ dat alte rezultate, de cît emigrărĭ, blesteme şi îmbogăţirea cîtor-va de pe spinarea populaţiuneĭ.

Ziceam că: nu graţie administraţieĭ, ci contra eĭ, locuitoriĭ aŭ putut realiza, bruma de progres, ce se vede făcut; decĭ aceştĭ oamenĭ carĭ storc din pietre, din vînturĭ, şi din secete milioanele ce daŭ ţăreĭ, sînt plămădiţĭ dintr'un alt-fel de aluat, de cît aceĭ carĭ pot numaĭ să ordone încasările şi atuncĭ, *de ce în loc să li se înlesnească mersul înainte, li se opreşte avîntul?*

Meritul cel mare al şefilor conducătorĭ aĭ partiduluĭ conservator constă în agerimea cu care înainte de toţĭ, aŭ înţeles şi serviciile ce ar aduce ţăreĭ şi dreptatea ce ar face Dobrogenilor, dîndu-le drepturĭ.

De aceia, toată suflarea dobrogeană, plină de speranță și pătrunsă de cea maĭ adîncă recunoștință, așteaptă cu încredere și nerăbdare, rezolvarea favorabilă a acesteĭ marĭ chestiunĭ locale și de stat, care natural va trebui să atașeze pe toțĭ Dobrogeniĭ de partidul conservator.

Asancia, 25 Sept. 1905.

TABLA DE MATERII